

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานในระดับท้องถิ่น

วิทยานิพนธ์เรื่อง วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ.2525 - 2550) ฉบับนี้ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ระดับ คือ กลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับประเทศ และกลุ่มศิลปินที่มีผลงานในระดับท้องถิ่น สำหรับบทที่ 5 จะเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานในระดับท้องถิ่น อันได้แก่ จรัล มโนเพ็ชร (ตัวแทนจากภาคเหนือ) วงสะเลเต (ตัวแทนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และแฮมเมอร์ (ตัวแทนจากภาคใต้) โดยในการนำเสนอ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 ช่วงสมัย ดังนี้

1. วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2525 – 2530)
2. วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ. 2531 - 2539)
3. วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540 - 2543)
4. วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ. 2544 – 2550)

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับท้องถิ่น

แม้ศิลปินที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเพื่อเป็นตัวแทนของท้องถิ่นต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่ยอมรับโดยตรงกับสาธารณะว่าตนเองเป็นเพลงเพื่อชีวิต แต่เนื้อหาในบทเพลงของพวกเขาเป็นบทเพลงที่เข้าข่ายเพลงเพื่อชีวิต กล่าวคือ สะท้อนสภาพปัญหาสังคมและมีเนื้อหาจรรโลงจิตใจ อย่างไรก็ตามสาเหตุหลักของการปฏิเสธคำเรียกขานว่าเป็นศิลปินเพื่อชีวิตเนื่องมาจากวาทกรรมการสร้างภาพลักษณ์ของศิลปินเพลงเพื่อชีวิตอันเกิดจากระบบทุนนิยม ดังที่วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 3

ความน่าสนใจของบทเพลงจากกลุ่มศิลปินทั้งสาม คือ ความพยายามนำเสนอความเป็นท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนิยมผ่านบทเพลง ทั้งจากการแต่งเพลงด้วยเนื้อร้องหรือทำนองในภาษาท้องถิ่น หรือการแต่งเพลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นที่ตนใกล้ชิด ความ

พยายามอนุรักษ์และสร้างกระแสท้องถิ่นนิยมจากวิธีการอื่นๆ ด้วยนอกเหนือจากบทเพลง รวมทั้งการสร้างวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมในเรื่องเชื้อชาติ

5.1.1 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (ก่อน พ.ศ.2525)

ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับวงการเพลงเพื่อชีวิตก่อนปี พ.ศ.2525 มีเพียง 2 กลุ่ม คือ จรัล มโนเพ็ชร และวงแฮมเมอร์ เนื่องจากวงสะเลเตเริ่มก่อตั้งเป็นวงดนตรีในปี 2540 ทั้งนี้การศึกษาอดีตสามารถทำให้เข้าใจถึงแนวความคิดของศิลปินในการวิเคราะห์สังคมและวาทกรรมในของเพลงเพื่อชีวิตได้เป็นอย่างดี

ปี 2520 เป็นปีแรกที่จรัลออกผลงานเพลงเป็นของตนเอง บทเพลงของเขาสามารถสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำภาษาล้านนาและดนตรีพื้นเมืองอย่างสะล้อซอซึงเข้ามาใช้ในบทเพลงของเขา ทำให้บทเพลงของจรัลกลายเป็นบทเพลงที่มีเสน่ห์ของความเป็นท้องถิ่นนิยมล้านนาที่ได้รับความนิยมในเวลาต่อมา

เพลงน้อยใจยา เป็นเพลงที่จรัลจะนำจากบทละครลำที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี พระสนมของรัชกาลที่ 5 ผู้มีถิ่นกำเนิดจากดินแดนล้านนา โปรดให้กวีคนหนึ่งแต่งคำ (การแต่งกลอนเพื่อจีบสาวของชาวล้านนา) โดยเป็นเรื่องราวรักสามเส้าของหญิงสาวแว่นแก้วและน้อยใจยา ที่ถูกขัดขวางจากช่างนั้นตาชายหนุ่มผู้มีอำนาจและฐานะ รวมทั้งใช้ทำนองล่องน่านอันเป็นทำนองเก่าแก่ของชาวไทลื้อมาทำดนตรี กล่าวได้ว่าบทเพลงนี้สามารถนำเสนอความไพเราะของทำนองล้านนาและเนื้อเพลงภาษาเหนือได้เป็นอย่างดี

“ปวงดอกไม้ เบ่งบานสลอน	ฝูงภมร ภูเฝ้าสอดไซรั
ดอกพิกุล ของเป็นต้นไต้	ลมพัดไม้ มาสู่บ้านตุ้
อู่แน่ซัด เข้าสอดสองหู	ว่าสีจิมปู ถูกป้อมเก้าเริง
เก้ามันตาย ป้ายมันเชิง	ลำกึ่งเริง ต่ายไก้นตวยแนว
ดอกพิกุล ก็คือดอกแก้ว	ไปเป็นทองเป็น แล้วเหนอ
แต่มีเก้าเริง กิ่งมันบ่ถอน	บ่ไหวคลอนเพื่อน เตี้ยมันแต่เล่า
ตามก้าลม เป็นปัดดอกเข้า มีแต่เก้า	ไหวหวั่นคลอนเพื่อน
กิ่งมันแต่ บ่แซะเหลือน	บ่เหมือนลมเจย รำเพยกจะนั้น
ใจคำญิง น้หนิมเตี้ยมัน	บ่เป็นทองเป็น คนใด

ยังเป็นกระจก แว่นแก้วเงาใส

บ่ไหวคลอนเหยิง จ้ายเหนอ”

(เพลงน้อยใจยา, 2520)

เพลงอุ้ยคำเป็นเรื่องจริงของหญิงแก่หม้ายสามมีตายที่ถูกลูกสาวหนีตามผู้ชายไปทิ้งไว้ให้แก่แม่อยู่เพียงคนเดียว และมีอาชีพอยู่ด้วยการเก็บผักบุงขาย แม้ในวาระสุดท้ายกว่าจะค้นพบว่าแก่เสียชีวิต ก็ล่วงเลยมาสองสามวันแล้ว นอกจากจะใช้ภาษาท้องถิ่นในการนำเสนอเรื่องราวภายในบทเพลงยังสามารถสะท้อนปัญหาคนชราถูกทอดทิ้งได้เป็นอย่างดี

“อุ้ยคำคนแก่ ท่าทางใจดี ลูกผัวบ่มีอยู่ตัวคนเดียว

มะแลงแดดอ่อน อุ้ยคำกำเคียว เกี้ยวผักบุงใส่บุงกลางหนอง

ตาก็ฝ้าก็ฟาง หลังก็งุ่มก็กอง อยู่กลางหนอง จนมีดจนค้ำ

แล้วแกก็แบ่งผักบุงเป็นกำ ส่งซาประจำเลี้ยงตัวสืบมา

อุ้ยคำเกยบอก เล่าความเป็นมา ลูกผัวก่อนหน้านั้นอยู่ด้วยกัน

แล้วมาวันหนึ่ง ผัวแกก็พลัน มาตายละกัน เหลือเพียงลูกสาว

แต่แล้วเหมบ่มีเงิน มีเรื่องอื้อฉาว ลูกสาวหนีตวยบ้อจาย

อุ้ยคำเลยอยู่ คนเดียวเปลี่ยวดาย ตักใจตักกาย ปีน้องบ่มี”

(เพลงอุ้ยคำ, 2521)

เพลงสาวมอเตอร์ไซค์ สะท้อนภาพความหลงใหลในเทคโนโลยี สำหรับในช่วงนั้น การซื้อรถจักรยานยนต์หรือมอเตอร์ไซค์ สามารถทำให้ผู้ที่ได้ขับขี่ดูโก้หรูทันสมัย มากกว่าคนที่ปั่นเพียงจักรยาน ซึ่งสามารถสะท้อนภาพปัญหาวัตถุนิยมได้เป็นอย่างดี

“อ้ายคนจน บ่มีวาสนา   อ้ายคนจนมันบ่มีวาสนา

จะเหมือนฮอนด้า

หรือยามาฮ่าเป็นได้จะได

กำเคียวก็มีรยามาฮ่า

ร้อยชอยห้าก่ายหน้าอ้ายไป

น้องได้ยีนก่ฟังกูกตามไฟ

น้องได้ยีนก่ฟังกูกตามไฟ อ้อน้องได้ยีนก่ฟังกูกตามไฟ

แล้วเิ้นออกไป....

อ้ายมอเตอร์ไซค์ไปไหนมาเจ้า

อ้ายได้ยีนเป็นตีผิดใจแต่ว่า

จะขายนาค้อควาซักคัน

พอไปถึงอ้ายจะเบ็นน้ำมัน

พอไปถึงอ้ายจะเบ็นน้ำมัน

หื้อน้องแก่นควัน

ต้ายจ้างมันสาวมอเตอร์ไซค์”

(เพลงสาวมอเตอร์ไซค์, 2521)

บทเพลงส่วนมากของเขาจะเป็นบทเพลงที่จรรโลงใจและให้กำลังใจในการต่อสู้ชีวิตจากประสบการณ์ที่เขาได้พบเห็นด้วยตนเอง โดยจรัสได้ออกเดินทางตามสถานที่ต่างๆ เพื่อหาข้อมูลและแรงบันดาลใจในการแต่งเพลง ระยะเวลาหนึ่งเขาได้ไปเที่ยวภูเขาดอยตุง กองพล 93 ซึ่งเขากล่าวว่า “ไปดูชีวิตอีกแบบหนึ่ง ดูเด็กเงี้ยวแตกต่างกับคนไทยยังไง ที่ชลูกอยู่มากก็พวกอีก้อ ผมเลือกเป็นปีๆ ไปว่าจะเลือกขึ้นไปอยู่ที่ไหน อย่างชุดจากยอตดอย ก็เป็นอารมณ์ของคนกะเหรี่ยง ผมใช้ชีวิตชลูกอยู่กับพวกเขาถึง 2 ปี” (สิเหร่, 2551) จนทำให้เกิดผลงานเพลงชุดจากยอตดอยในปี 2523 ซึ่งผลงานเพลงชุดนี้ จึงกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนจากยอตดอย อาทิ มิตะซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวกับหญิงสาวที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนเรื่องเพศให้แก่ชนเผ่าอีก้อ โดยใช้ภาษาล้านนาเข้ามาผสมผสานในการแต่งเพลง ถึงแม้ว่าภายหลังเพลงนี้จะถูกทักท้วงว่ามิตะไม่มีอยู่จริงและเป็นเรื่องที่จรัสแต่งขึ้นเท่านั้น แต่เพลงนี้ก็สร้างชื่อเสียงให้เขาในระดับหนึ่ง

“บนฟ้ามีเมฆลอย บนดอยมีเมฆบัง	มีสาวงามชื่อดัง อยู่หลังแดนดงป่า
มีกะลาล่าเซอ มีหนุ่มๆ เผลอฮ้อยหา	มีสาวงามขึ้นมา แล้วมีมิตะ
นางนั้นยืนท่าคอย <u>หนุ่มน้อยที่ยังไม่เคยผ่าน</u>	<u>ยังไร้ราศีพาน บู้ก้านกามโลกีย์</u>
<u>ย้วยวนวจาแว้วอน บอกสอนฮื่อละอ่อนนั้นมิ</u>	<u>ความฮู้กามวิธี แล้วพลีเรือนกาย</u>
<u>งามเหลือคำรำพัน เป็นหมันและเป็นม่าย</u>	<u>ความสวยงามคือภัย ถูกเลือกไว้เป็นมิตะ</u>
<u>หนุ่มโตไม่เคยชิตชม บ่สมสู่ฮู้วิชา</u>	<u>หมดหนทางขึ้นมา บนลานสาวกอด</u>
หมดปัญญาดิ้นรน มีดมนเหมือนคนตาบอด	คนแล้วคนเล่ากอด ทอดกายในดงดินแดน
<u>จนวันโรยราวิ่งไป คนใหม่มาเป็นมิตะแทน</u>	<u>คือเรื่องราวในแดน แผ่นดินอีก้อ”</u>

(เพลงมิตะ, 2523)

สำหรับเพลงดอกฝิ่น แม้เนื้อเพลงจะออกมาอย่างอ่อนหวานสวยงาม ว่าชาวเขานั้นมักจะปลูกต้นไม้ที่มีดอกสวยงามชนิดนี้ ท่ามกลางอากาศหนาวและภูเขาสูง แต่ก็สามารถเป็นการสะท้อนภาพปัญหาเสพติดได้อย่างดี

“ฝิ่น... ดอกฝิ่นดูอ่อนไหว	ต้องลมแกว่งไกว บานในหมอกหนา
สีชาวสะอาดตา ผู้คนเสาะหากันใหญ่	<u>เขาสูงเยี่ยมเทียมฟ้า และอากาศหนาวโนนใจ</u>
<u>คือถิ่นก่อกำเนิดไว้</u>	<u>เลื่องลือกันทั่วไป มีภัยที่น่ากลัว ฝิ่น....”</u>

(เพลงฝิ่น, 2523)

นอกจากเรื่องราวของชาวเขาแล้ว ยังมีบทเพลงที่สะท้อนภาพของทหารที่ต้องทำหน้าที่ยกใช้ชาติยังพื้นที่ห่างไกล แม้ว่าจะต้องห่างไกลจากคนรัก แต่หน้าที่นั้นสำคัญกว่ามาก ในเพลงจากยอดดอย

“จากยอดดอยแดนไกล ใครจะเห็น	<u>ยากลำเค็ญเพียงใด ใจยังมั่น</u>
<u>จะปกป้องผองไทยชั่ววันรันดร</u>	<u>สิ้นชีวิตก็ยังห่วงหวงแผ่นดิน</u>
<u>ด้วยหน้าที่ชีวิตรับผิดชอบ</u>	<u>คือคำตอบที่รบอยู่มิรู้สิ้น</u>
<u>ความภูมิใจลึกล้ำดำจิด</u>	<u>รักแผ่นดิน รักเกียรติศักดิ์นักรบไทย”</u>

(เพลงจากยอดดอย, 2523)

ปี 2524 ผลงานเพลงชุดลูกข้าวเหนียวหนึ่ง มีหลายบทเพลงที่จรรโลงภาษาและดนตรีล้านนามาใช้ในการแต่งเพลง อาทิ เพลงลูกข้าวหนึ่ง ข้าวหนึ่งเป็นคำที่คนภาคเหนือใช้เรียกข้าวเหนียว ซึ่งในที่มีหมายถึงชนชาวล้านนานั้นเอง โดยบทเพลงนี้เล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวล้านนา โดยเฉพาะการรับประทานอาหารที่นิยมทานข้าวเหนียว พร้อมกับอาหารอื่นๆ อาทิ ลาบ น้ำพริก อ่อง ปลา เป็นต้น

“กินข้าวหนึ่งอ่อนๆ	ยังฮ้อนๆ เหนียวๆ
<u>กินกะเนื้อแดดเดียว</u>	<u>เคี้ยวหนุบหนับ หนุบหนับ</u>
<u>ลาบหรือน้ำพริกอ่อง</u>	<u>จิ้มผอง จิ้มผองจิ้มๆ</u>
<u>ปลานึ่ง ปลาเจ้า ปลากับ</u>	<u>ไถ่ย่างสับกินกับส้มตำ</u>
<u>ลูกข้าวหนึ่งหน้าแจ๋อ</u>	<u>คนเหนือผิวขาวๆ</u>
<u>บ่หาเรื่องเป็นข่าว</u>	<u>บ่าวสาวละอ่อนเฒ่าแก่</u>
<u>เกียดกะฮู้หนักๆ</u>	<u>ฮักก็ฮักแต่ๆ</u>
<u>บ่ซุน บ่สน บ่เส</u>	<u>แต่แน่ๆ กินข้าวเหนียวหนึ่ง”</u>

(เพลงลูกข้าวหนึ่ง, 2524)

เพลงสาวเชียงใหม่ ซึ่งกลายเป็นเพลงโด่งดังและเป็นที่รู้จักของคนไทยเป็นอย่างมาก

“ข้าเจ้าเป็นสาวเชียงใหม่	ແ່ມ່ບໍ່ເຕົ້າໄດກໍ່ຈະເປັນສາວແລ້ວ
ตั้งวันมีบ่าวมาแอ้ว	มาฮู้มาแซว เป็นคนละปุ่น
ข้าเจ้าจะเลือกเอาไผ	ฮ้ายบ่าวเจียงฮายชื่อแก้วมาลูน

อ้ายกองคนแป๊ะเขี้ยวซุย	อ้ายคำอ้ายมูลอ้ายสมอ้ายมี
เป็นบอกว่าจะมาขอ	ข้าเจ้าก็รอมาแล้วเป็นปี
ป้อแม่ท่าปู่สะลี	อ้าวบ่าวตัวดีหายแฮ้งหายสอย
ข้าเจ้าบ่เจ็อแหล่แล้ว	จะแต่งกับแม่ไปอยู่ปลายดอย
ชายผ้าชายเพชรชายพลอย	ชายแหวนชายสร้อยอยู่บนดอยปุย”

(เพลงสาวเชียงใหม่, 2524)

เพลงมะเมียะ เป็นอีกเพลงหนึ่งที่น่าสนใจ และสะท้อนเรื่องราวของการกีดกันทางเชื้อชาติ รวมทั้งการเมืองกลายมาจากการเป็นประเทศอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งจรัล มโนเพชร ได้ศึกษาดำเนินที่เกิเกิดขึ้นจริงเรื่องนี้เป็นเวลาหลายปี และกลั่นกรองออกเป็นบทเพลง ทั้งนี้ จรัลเล่าถึงประวัติของเพลงนี้ว่า

ผมเอามาจากเรื่องจริงของความรักอันเป็นอมตะของลูกเจ้าเมืองเชียงใหม่กับสาวพม่า เรื่องมันเกิดเมื่อ 80 ปีมาแล้ว แต่ผมถอยเหตุการณ์ไปอีก 20 ปี ให้คนเล่าบอกว่าเรื่องมันเกิดมา 60 ปี เมื่อครั้งนั้นเจ้าสุโขเกษม ลูกเจ้าแก้วนรรัฐ ผู้ครองนครเชียงใหม่คนสุดท้าย ครั้งที่ยังเป็นอุปราชได้ถูกส่งตัวไปเรียนหนังสือที่เมืองมะละแหม่ง ประเทศพม่า ตอนอายุได้ 15 ปี ได้ไปพบกับมะเมียะ สาวแม่ค้าขายบุหรี่ยี่ห้อที่เมืองมะละแหม่งนั้น ก็รักกันตราบนครทั่งเจ้าสุโขเกษมเรียนจบ ถูกเรียกตัวกลับเชียงใหม่ มะเมียะแอบปลอมตัวเป็นชายตามกลับมาด้วย ทั้งคู่แอบอยู่ในห้องร่วมกัน จนกระทั่งเจ้าพ่อของเจ้าสุโขเกษมจับได้ จึงบีบบังคับให้ส่งตัวมะเมียะกลับพม่า ด้วยเจ้าพ่อได้ทรงหมั้นหมายเจ้าหญิงบัวชุมไว้ให้แล้ว อีกทั้งเรื่องเช่นนี้จะเกิดไม่ได้กับลูกเจ้าเชียงใหม่ เป็นเรื่องการเมืองครับ คือว่าตอนนั้นพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ และหากใครแต่งงานกับสาวพม่า ตัวฝ่ายชายก็ต้องไปอยู่ในอาณัติของอังกฤษด้วย บังเอิญขณะนั้น เชียงใหม่กำลังหวั่นว่าอังกฤษจะคิดมาสูบเมือง จึงหันไปหากกรุงเทพฯ คืออิงกรุงเทพฯ อยู่นะครับ เลยทำให้กักรณีนี้อันไปด้วย เจ้าสุโขเกษมจึงจำใจต้องส่งมะเมียะกลับ โดยให้หนึ่งข้างไปส่งที่ประตูลายยา ตอนนั้นมะเมียะร้องไห้ เจ้าสุโขเกษมก็ร้องไห้ เล่าว่ามะเมียะถึงกับสยายผมเซ็ดเท้าเจ้าสุโขเกษม ชาวเมืองที่มาดูตอนนั้นถึงกับร่วมร้องไห้เพราะความสงสาร

(ลีเหว่, 2551: 153-154)

“เรื่องมันแปดสิบมาแล้ว

เจ้าน้อยสุโขเกษม อายุได้สิบห้าปี

เจ้าป้อก็ส่งไปเฮียนหนังสือ	ที่เมืองมะละแหม่งปุ่น
ก็เลยเป็นเรื่องของกรรมของเวรเขา	
มะเมียะเป็นสาวแม่กำ	คนพม่าเมืองมะละแหม่ง
งามล้ำเหมือนเดือนส่องแสง	คนมาแย่งหลงอีกสาว
มะเมียะบ่ยอมอีกใผ	มอบใจฮื้อหนุ่มเจ้า
เป็นลูกอุปราชทำวเจียงใหม่	แต่เมื่อเจ้าชายจบการศึกษา
จำต้องลาจากมะเมียะไป	เหมือนโดนมีดลับดาบฟันหัวใจ
ปลอมตัวเป็นป้อจายหนีตามมา	
เจ้าชายเป็นราชบุตร	แต่สุดท้ายอีกเป็นพม่า
ผิดประเพณีสืบมา	ต้องร้างราแยกทาง
ไอ้อักก็เมื่อวันนั้น	วันที่ต้องส่งคืนบ้านนาง
เจ้าชายก็จัดขบวนช้าง	ไปส่งนางคืนทั้งน้ำตา
มะเมียะตรอมใจอาลัยชื่นชม	ถวายบังคมทูลลา
สยายผมลงเช็ดบาทบาทา	ขอลาไปก่อนแล้วชาตินี้
เจ้าชายก็ตรอมใจตาย	มะเมียะเลยไปบวชที่
ความฮักมักเป็นฉะนี้	แลเฮย”

(เพลงมะเมียะ, 2524)

นอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่สะท้อนภาพสังคมอื่นๆ อาทิ เพลงตากับหลาน แม้บทเพลงจะเป็นเพียงเรื่องเล่าเหตุการณ์สะท้อนใจที่เด็กคนหนึ่งถูกรถชน รวมทั้งการสะท้อนภาพปัญหาเด็กไร้ครอบครัว แต่สำหรับความรู้สึกของผู้ฟัง สุนัย หนึ่งในแฟนคลับของจรัลกล่าวว่า “เป็นกุศโลบาย เมื่อลองฟังเพลงตากับหลาน จะรู้สึกได้ว่ามีเรื่องที่ต้องสอนคนในสังคม เนื้อเพลงไม่ได้สอน แต่คนฟังจะรู้สึกว่าพี่จรัลกำลังสอนอยู่” (ชมรมคนรักจรัล มโนเพ็ชร, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2552)

“ตามองเห็นหลานชายของตา ข้ามมาบนทางม้าลาย
แต่เกิดมีรถบรรทุกทราย มาชนหลานชายเต็มแรง
กระเด็นไปทันที เลือดสีแดงแดง
สิ้นใจเพราะแรงรถคนใจมาร
ตาตะลึงมองดูหลานชาย แล้วโถมกายเข้ากอดศพหลาน

น้ำตาไหลรินผ่าน ปานว่าจะขาดใจ
 สองแขนอุ้มศพหลาน ตาเดินผ่านหน้าฉันเลยไป
 ตาจะไปทางไหน ฉันอยากไปร้องให้กับตา
 แต่ตาเดินกายลับไปเลย โธ่เอ๋ย... ตาเอ๋ยตา
 ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ไม่เคยเห็นหน้าตาอีกเลย”

(เพลงตากับหลาน, 2524)

สำหรับวงดนตรีแฮมเมอร์ เริ่มมีชื่อเสียงจากการชนะเลิศการแข่งขันโฟล์คซองในรายการ “วันดวลเพลง” เดือนธันวาคม 2521 ด้วยเพลงบิณฑลและสาวบ้านนอก และในปีต่อมาพวกเขามีโอกาสออกผลงานเพลงชุด “บิณฑล”

สำหรับบทเพลงของวงแฮมเมอร์ พบว่าสองเพลงของผลงานเพลงชุดบิณฑลเป็นเพลงที่ดัดแปลงจากเพลงป่าหรือเพลงปฏิวัติ นั่นคือ เพลงแม่ที่ดัดแปลงมาจากเพลงความแค้นของแม่ ซึ่งแต่งโดยสุรชัย จันทิมาธร และเพลงบิณฑลเป็นเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงบิณฑลกู้เสรีของวิสา ศัญทัพ หลังจากนั้นทั้งสองเพลงออกจากป่า วงแฮมเมอร์ได้ปรับเนื้อหาเพลงให้เบาลงและไม่เป็นตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์อีกต่อไป

“ตื่นขึ้นมาแต่เช้า	แม่หุงข้าวต้มปลา
จวนจะได้เวลา	ไปพบหน้าลูกชาย
ทุกวันคืนแม่อยู่ด้วยความหวัง	วันฟ้าทองส่องฉาย
ขอประชาอยู่สุขสบาย	ตายก็ไม่กังวล
ตาแม่มองศัตรู	กรูเข้ามารุกราน
ตามสันดานอันธพาล	มีเจ้านายบัญชา
แค้นของแม่	โดยสายตาเย็นชา
ไม่เคยลืมเรื่องราวความแค้น	รอเวลาทวงคืน
ก้าวต่อไปลูกรัก	พ่อของเจ้าสิ้นไป
ไอ้ชีวิตชาวนาไทยในสังคม.....	ลูกขึ้นสู้อันลมนสุดท้าย
ตายไม่ยอมจำนน	เสียงอาลัยก้องในไพรสนธน์ บนหนทางต่อสู้
ตื่นขึ้นมาแต่เช้า	แม่หุงข้าวต้มปลา
จวนจะได้เวลา	ไปพบหน้าลูกชาย

ที่ชายป่าเจ้าจะได้อ้อมหน้า
แม่เป็นสุขที่ได้ฟังข่าวชัย

ทำงานร่วมกับสหยา
ของกองทัพปลดแอก”

(เพลงความแค้นของแม่, 2520)

เพลงความแค้นของแม่เกิดขึ้นจากความสะเทือนใจของสุรชัย จันทิมาธรที่บังเอิญพบกับหญิงชราคนหนึ่งในปี ขณะที่กำลังปฏิบัติงานกับ พคท. เขาได้พูดคุยกับหญิงคนนั้นและพบว่าเธอมีลูกชายปฏิบัติงานกับ พคท. ด้วยเช่นกัน แต่ได้แยกจากกันเป็นเวลาเกือบ 10 ปี เพราะเขามาปฏิบัติภารกิจในปี จนกระทั่งทราบข่าวว่าลูกยังมีชีวิตอยู่ หญิงชราผู้นั้นจึงห่อข้าวห่อน้ำมาให้ลูกกินและพยายามหาทางพบกับลูกชายของตน บทเพลงดังกล่าวเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงโดยตรงกับ “กองทัพปลดแอก” หรือ พคท. ซึ่งแม้ออกยลูกชายที่ทำงานสู้รบในปี แต่เมื่อวงแฮมเมอร์นำมาร้องในเมือง พวกเขาปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้แม่เป็นผู้รอคอยลูก ซึ่งเข้าไปศึกษาแล้วเรียนในสังคมเมืองกรุง และสร้างความสะเทือนใจด้วยการจากไปไม่หวนกลับคืนของลูก

“ตื่นขึ้นมาแต่เช้า	แม่หุงข้าวต้มปลา
จวนจะได้เวลา	ไปท้องนาอีกครั้ง
ทุกคืนคืนแม่อยู่ด้วยความหวัง	ดังแสงทองส่องฟ้า
ลูกแม่นั้นไปศึกษา	ในสังคมชาวกอง
ตาแม่มองลูกรัก	วันที่เจ้าจากไป
แม่เคยทุกข์ทนเพียงใด	แลลูกไกลอกตรม
เมื่อลูกจบจากการศึกษา	แม่คอยตั้งตาชื่นชม
ลูกอย่าหลงระเห็จสังคม	จงหวนคืนบ้านนา
นาก็คือความหวัง	ดังชีวิตจิตใจ
จนเดือนดับลับร่วงไป	ไกลหนทางลูกจร
มานเมฆบดบังนัยตา	สาริกาไม่คืนกลับคอน
ทุกคืนวันแม่มิได้หลับนอน	คอยเจ้าย้อนบ้านนา
ตื่นขึ้นมาแต่เช้า	แม่หุงข้าวต้มปลา
ดูแสงทองส่องมา	ไปท้องนาอีกที
ทุกคืนคืนแม่ก็ยังเฝ้าหวัง	หวังถึงวันสุดท้าย
รอจนแม่ถึงวันสิ้นใจ	คงได้พบลูกชาย”

(เพลงแม่, 2521)

สำหรับเพลงบิณฑลาคู่เสรี เกิดขึ้นเริ่มแรกจากการแต่งทำนองโดยกุลศักดิ์ เรื่องคงเกียรติ (จัน กรรมาชน) เขาหยิบเค้าโครงทำนองเพลงพื้นบ้านของมุสลิมจากเพลงเอนดง หลังจากทีวงดนตรีกรรมาชนแสดงงานเพลงเพื่อให้งำลึงใจชาวบ้านทางใต้ ต่อการต่อสู้อักรณี่ปราบปรามผู้นำชาวมุสลิมที่จังหวัดปัตตานี เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2519 หนึ่งปีต่อมา กุลศักดิ์มีโอกาสพบวิสา คัญทัพ และให้เขาเขียนเนื้อร้องเพลงนี้ขึ้นมา วิสาใช้จินตนาการจากกรณี่การปราบปรามและความประทับใจนามปากกา “บิณฑล นาตริง” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา (สหายไปไม้) มาเป็นแรงบันดาลใจในการเขียน ทั้งนี้จิระนันท์อธิบายว่าบิณฑลเป็นภาษาใต้แปลว่านกนางเขน นกบิณฑลเป็นนกป่า เพราะฉะนั้นมันจึงต้องอยู่อย่างเสรี หากนำมาเลี้ยงไว้ในกรงอาจมีสิทธิ์ตายได้

“บิณฑล บิณฑล	บิณฑลยอมมาเล่นลม
ขึ้นชมธรรมชาติ	อันพิลาศสะอาดตา
ต้นยางยืนทนง	อวดทรวดทรงมียอมให้ชม
ด้านทานแรงลม	ไม่เคยพรั่นภัยพาล
บิณฑล บิณฑล	บิณฑลยอมไปแห่งใด
<u>โพยภัยทรวงชาติ</u>	<u>มาพิฆาตเลือดสดแดง</u>
<u>หมูโจรครองเมือง</u>	<u>เรื่องอำนาจพิฆาตเธอสิ้น</u>
<u>หมูมารใจทมิฬ</u>	<u>กินเลือดเรามวลประชา</u>
บิณฑล บิณฑล	บิณฑลคืนมากู้เสรี
แผ่นพื้นปฐพี	<u>ไม่ยอมให้ใครครอบครอง</u>
บิณฑล บิณฑล	<u>ชาวใต้มารวมพลัง”</u>

(เพลงบิณฑลาคู่เสรี, 2520)

หลังจากที่วงแฮมเมอร์ได้อินเพลงนี้จากวิทยุ สปท. ซึ่งเป็นคลื่นความถี่ของพรรคคอมมิวนิสต์ จึงนำมาดัดแปลงและขับร้องจนสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่พวกตน

“บิณฑล บินมา	บินเรื่อยมาเล่นลม
ขึ้นชมธรรมชาติ	อันที่งามสะอาดตา
ต้นยางยืนทะนง	<u>อวดทรวดทรงไม่ยอมให้ชม</u>
<u>ด้านทานแรงลม</u>	<u>ไม่เคยพรั่นหวั่นเกรง</u>
บิณฑล บินมา	บินเรื่อยมาเล่นลม
ขึ้นชมธรรมชาติ	อันที่งามสะอาดตา

สุริยาสาดแสงมา	สวยหนักหนาเมื่อเพลาค่ำ
สายลมแผ่วเบา	ยามเช้าช่างสุขสม
บินหลา บินมา	บินเรื่อยมาเล่นลม
ขึ้นชมธรรมชาติ	อันที่งามสะอาดตา
บินหลา บินมา	เกาะต้นยางอันสูงใหญ่
แต่มีพรานไพร	ใจร้ายคอยจ้องยิง
บินหลา บินมา	บินเรื่อยมาเล่นลม
ขึ้นชมธรรมชาติ	อันที่งามสะอาดตา
ไธ่เอ๋ยพรานไพร	เหตุไฉนใจร้ายจริง
ไม่น่ามายิง	บินหลาจนสิ้นใจ
บินหลา บินหลา	เคยบินมาเล่นลม
บัดนี้ไม่ขึ้นชม	เพราะบินหลามาจากไกล
บินหลา บินหลา บินหลาบินหลา	บินหลาบินหลา บินหลามาจากไกล”

(เพลงบินหลา, 2521)

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองเพลงดังกล่าว วงแฮมเมอร์มิได้อ้างอิงถึงผู้แต่งจริงในปกเทป ชุดบินหลา ทั้งนี้พวกเขาอ้างว่าไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง จึงใส่ชื่อตนเองลงไป ภายหลังจึงเกิดคดีฟ้องร้องระหว่างวิสา คุญทัฬหะและวงแฮมเมอร์ ซึ่งผลปรากฏว่าศาลตัดสินให้ทั้งคู่ถือครองลิขสิทธิ์เพลงนี้ร่วมกัน สิ่งที่เป็นประเด็นก็คือ จริงหรือไม่กับคำพูดของแฮมเมอร์ที่ว่า การต่อสู้ในป่าไม่ได้ผล จึงต้องต่อสู้ในเมืองด้วยการดัดแปลงเพลงให้สามารถเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงเป็นเมืองมากขึ้น รวมทั้งกรณีที่น่าทึ่งนอกจากจะไม่ใส่ชื่อผู้แต่งซึ่งแฮมเมอร์อ้างว่าไม่ทราบ แต่กลับใส่ชื่อตนเองลงไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้น่าสนใจและน่าศึกษาต่อไป ถึงแม้กรณีนี้จะเป็นที่ครหาของวงแฮมเมอร์ แต่ภายหลังพวกเขาก็พยายามกล่าวถึงประเด็นนี้ต่อสาธารณชนอยู่เสมอ

บทเพลงอีกเพลงหนึ่ง ที่ถือเป็นเพลงอมตะของแฮมเมอร์ที่อยู่ในผลงานชุดนี้ คือ เพลงที่นี้ไม่มีครู อันสะท้อนภาพปัญหาความขาดแคลนครูผู้สอนในพื้นที่ชนบทห่างไกล

“ทำไมครูที่นี้มันน้อยนัก	เด็กๆ มักถามถึงครูอยู่เสมอ
ครูคนใหม่อยู่ไหนกันเล่าเออ	เด็กชะเง้อคอยครูอยู่ทุกวัน
ครูมากมายมีไหมในวันนี้	จะยินดีมุ่งบ้านป่าอาสาสอน
ร่วมทุกข์สุขกับเด็กในดงดอน	เอื้ออาทรสอนสั่งอย่างตั้งใจ

จงไปเกิดเด็กน้อยรอคอยอยู่
ถิ่นไทยในป่ากว้างยังมีดมน
ครุจบแล้วทำไมไม่ยอมกลับ
เด็กเพียรถามหน้าเศร้านั่งเฝ้ารอ

ต้องการครุณาทางไปทุกหน
เพียงครุคนเทียนส่องทางสว่างพอ
หรือใครจับครุไว้ที่ไหนหนอ
น้ำตาคลอที่นี้ไม่มีครุ”

(เพลงที่นี้ไม่มีครุ, 2521)

เพลงประมง เป็นอีกหนึ่งบทเพลงที่สะท้อนวิถีชีวิตและอาชีพของชาวใต้ได้เป็นอย่างดี

“ช่วยกัน ลากอวน ล้อมหมูปปลา	มะมาเพื่อนเข้าร่วมแรงร่วมใจ
เหน็ดเหนื่อยเพียงไหน เหนื่อยกายพอทน	ลูกเมียหมองหม่นสู้ทนเฝ้าคอย
น้ำค้างหนาวเย็น เห็นดาวเดือนคล้อย	ชีวิตเลื่อนลอยหนอชาวประมง
ช่วยกัน ลากอวน ล้อมหมูปปลา	มะมาเพื่อนเข้าร่วมแรงร่วมใจ”

(เพลงชาวประมง)

ในปี 2523 แฮมเมอร์สร้างผลงานเพลงชุดปักซีใต้บ้านเราที่มีกลิ่นอายของสำเนียงและดนตรีของภาคใต้ โดยกล่าวถึงความลำบากยากแค้นของชาวใต้ จึงเรียกร้องให้คนหนุ่มสาวกลับมายังถิ่นฐานบ้านเกิด จนสามารถสร้างกระแสท้องถิ่นนิยมของภาคใต้ได้ และทำให้วงดนตรีแฮมเมอร์กลายเป็นตัวแทนของศิลปินภาคใต้ในที่สุด

“โอโอ ปักซีใต้บ้านเรา	โอโอ ปักซีใต้บ้านเรา
แม่น้ำ ภูเขา ทะเลกว้างไกล	อย่าไปไหน กลับใต้บ้านเรา
โอต้นยาง ยังยืนคงทน	เหมือนดังคนปักซีใต้ ไม่ท้อชีวา
โอแม่น้ำ ตาปียังไหลหลากมา	เหมือนน้ำตา ชาวใต้ที่ไหลร่วงริน
โอโอ ปักซีใต้บ้านเรา	โอโอ ปักซีใต้บ้านเรา
แม่น้ำ ภูเขา ทะเลกว้างไกล	อย่าไปไหน กลับใต้บ้านเรา
คำคืนนี้ ยินเสียงกลองโนราห์	เสียงหนังลุงแว่วมา ชั่วว่าไม่พอจะกิน
กรีดยางปาดตาล ทำงานอยู่เป็นอาจิด	แต่ว่าไม่พอกิน หนี้สินอึ้งตึ้งนั่ง”

(เพลงปักซีใต้บ้านเรา, 2523)

เพลงผีเสื้อ เป็นอีกเพลงหนึ่งที่มีกลิ่นอายของดนตรีภาคใต้ โดยเปรียบชีวิตกับผีเสื้อที่เกาะรถไฟ แต่สุดท้ายกลับตกตายข้างทาง

“โอวันนี่ผีเสื้อบินมา
เมื่อสายฝนโปรยมาแผ่วเบา
เกาะรถไฟจะไปชายแดน
ถึงป่าดงเบาซาร์ห์ เสียงกอริแว่วมา
พรุ่งนี้คงไป ถึงแดนไกล
เมื่อชีวิต ยังคงสู้ต่อไป
บนท้องฟ้าดารายังพร่างพราย

บินเต็มฟ้าเหนือท้องนาและรวงข้าว
ดังหนุ่มน้อย บ้านเจ้าอยู่ไกล
ลำบากแสนชอกช้ำจำทน
มองนภามืดค่ำ
ในหัวใจเต็มไปด้วยความหวัง
ต้นยางสูงสายลมยังแผ่วมา
แต่โซคร้าย ตกตายอยู่ข้างทาง”

(เพลงผีเสื้อ, 2523)

‘ แม้ว่านักศึกษาจำนวนมากจะหนีเข้าป่าภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 อย่างไรก็ตาม กระแสของนักศึกษาปัญญาชนในความพยายามเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มชนชั้นล่างอย่างชาวนา ก็ยังคงอยู่ รวมทั้งในช่วงนั้นชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเดินทางมาขายแรงงาน ทั้งด้านประมงและเกษตรกรรมในภาคใต้มาก จึงทำให้แฮมเมอร์สะท้อนเรื่องนี้ออกมาในหลายบทเพลง อาทิ เพลงชาวนา

“ค่าลงมิดแล้วเสียงแว่วมาแต่ไกล ก่อเกิดกำเนิดเกิดกาย เป็นเด็กชายที่เกิดมา
ท้องฟ้าเป็นสีดำ มืดค่ำในท้องนา กำเนิด เกิดมา พอลืมตาก็ยากจน
ชาวนาชาวนา หลังสู้ฟ้า เอาน้ำลงสู้ดิน ชาวนาชาวนา กำเนิดเกิดมาพอลืมตาก็ยากจน
วิ่งเล่นตามท้องนาประสาเด็กเลี้ยงควาย รอยตีนที่ก้าวไปเหมือนตีนควายที่ก้าวเดิน
ฝุ่นฟุ้งข้างกองฟางไม่เห็นทางจะก้าวเดิน ผู้คนเขามางเมินเขาสรรเสริญเพื่อเอาใจ
ชาวนาชาวนา หลังสู้ฟ้า เอาน้ำลงสู้ดิน ชาวนาชาวนา กำเนิดเกิดมาพอลืมตาก็ยากจน
คันไถมีควายนำตากแดดจนตัวดำ ลำบากและตรากตรำต้องทนทำเพื่อได้กิน
เหนือไหลลงโทรมกายเป็นสายลงพื้นดิน เหมือนเลือดให้ดื่มกินแต่หนี้สินยังเต็มมา”

(เพลงชาวนา, 2523)

เพลงสาวชาวนาเป็นการสะท้อนค่านิยมเรื่องสตรีและชนชั้นชาวนาไปพร้อมกัน โดยสะท้อนภาพการดูถูกเหยียดหยามหญิงชาวนาว่าเป็นคนต่ำต้อยและไม่มีอันช้อยสวยงาม เหมือนสาวชาวกรุง ทั้งนี้มีการเรียกร้องให้หันกลับมาสนใจคนที่คุณค่าในการทำงาน รวมทั้งกล่าวถึงบุญคุณของชาวนาผู้ปลูกข้าวให้รับประทาน

“เขาหยามเขาเหยียด รังเกียดเธอทำนา

<u>ว่ามิวตาเหมือนกา</u>	<u>อยู่ท้องนาเหมือนควาย</u>
<u>ต้องเกี่ยวข้าวจนตาย</u>	<u>ไม่ไฉไลเหมือนสาวกรุง</u>
<u>เขารุ่งเรืองเฟื่องฟู</u>	<u>และนุ่งห่มสวยพราว</u>
<u>เขาลืมเรื่องราว</u>	<u>ว่ากินข้าวจากมือนาง”</u>

(เพลงสาวชานา, 2523)

ปี 2524 วงแฮมเมอร์สะท้อนภาพการเข้าทำงานในเมืองกรุงอย่างชัดเจนในเพลง เข้ากรุง เพราะในช่วงเวลานั้นมีการเดินทางเข้าเมืองหลวงของคนชนบทเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สืบเนื่องจากผลพวงการสร้างความสำเร็จในเมืองหลวงของรัฐบาลในยุคก่อนหน้า นับตั้งแต่การพัฒนา ด้านสังคมและเศรษฐกิจในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2500 - 2506) โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งมักจะสร้างอยู่ในเมืองหลวง แต่ในขณะเดียวกันไม่ได้ตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนตามไปด้วย

<u>“นั่งรถไฟ ไปไกลจากบ้านนา</u>	<u>ฉันจึงมุ่งหน้า เข้าสู่เมืองหลวง</u>
<u>หันหน้าสู่แสงตะวัน</u>	<u>ไฝฝืนถึงความยิ่งใหญ่</u>
<u>ความหวังอยู่เต็มหัวใจ</u>	<u>มุ่งไปสู่ความไฝฝืน</u>
<u>ทำเหยียบขานชาลา</u>	<u>ข้างหน้าเขาไปไหนกัน</u>
<u>เขาคงไล่จับความฝัน</u>	<u>ทุกวันเขาวิ่งไปมา</u>
<u>ข้างเหงาเปล่าเปลี่ยวเหลือทน</u>	<u>เหมือนคนไม่รู้จักกัน</u>
<u>ความรักไม่มีแบ่งปัน</u>	<u>แย่งกันสับสนวุ่นวาย”</u>

(เพลงเข้ากรุง, 2524)

ทั้งจรัล มโนเพ็ชร และศิลปินวงแฮมเมอร์ต่างพยายามสะท้อนภาพปัญหาสังคมผ่านบทเพลงนับตั้งแต่การเริ่มต้นของการศิลปิน แม้บทเพลงของพวกเขาจะมีเนื้อหาไม่ดุเดือดดังเช่นศิลปินเพื่อชีวิตที่มีผลงานระดับประเทศ เนื่องด้วยค่านิยมของการแต่งเพลงนั้นต่างกัน แต่หลายบทเพลงก็ได้สะท้อนภาพและแนวคิดของพวกเขาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบความพยายามสะท้อนภาพปัญหาสังคม ศิลปินกลุ่มท้องถิ่นยังมีความพยายามในการถ่ายทอดเรื่องราวและวิถีชีวิตของกลุ่มภาคที่พวกเขาเป็นตัวแทนอีกด้วย

เนื่องจากศิลปินเพื่อชีวิตกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนภูมิภาค แม้จะมีความสนใจทางการเมือง แต่ก็ไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมการศึกษาแนวคิดสังคมนิยมจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง

ประเทศไทยดังเช่นศิลปินเพื่อชีวิตที่มีผลงานระดับชาติ ทำให้พวกเขาได้เข้าสู่ระบบทุนนิยมด้วยธุรกิจเทปเพลงนับแต่การเริ่มต้นของการเป็นศิลปิน ทั้งนี้ยกเว้นกรณีศิลปินวงสะเลเต ซึ่งจะกล่าวถึงในช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะเศรษฐกิจ (2540 - 2543) ซึ่งเป็นช่วงที่ถือกำเนิดของวงดนตรีวงนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการสะท้อนภาพปัญหาสังคม รวมทั้งความพยายามในการถ่ายทอดเรื่องราวและวิถีชีวิตจากศิลปินที่มีผลงานระดับภูมิภาคก็เห็นได้อยู่เสมอ

5.1.2 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2525 – 2530)

นอกจากจะไม่ต้องเริ่มต้นใหม่กับการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองดังเช่นศิลปินเพื่อชีวิตที่เพิ่งกลับออกมาจากป่า ความได้เปรียบที่สำคัญของศิลปินที่มีผลงานระดับภูมิภาคทั้งจรัล มโนเพ็ชร และวงแฮมเมอร์ คือ ผลงานของพวกเขามิได้เผยแพร่ในท้องถิ่นที่จำกัดเท่านั้น หากระบบธุรกิจทำให้การประชาสัมพันธ์ผลงานของศิลปินทั้งสองเผยแพร่ไปทั่วทั้งประเทศ แม้ว่าบทเพลงจำนวนมากของจรัล มโนเพ็ชรจะเลือกใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสาร อาจจะทำให้ประชาชนภาคอื่นๆ ไม่เข้าใจมากนัก รวมทั้งการเลือกสำเนียงใต้ในการนำเสนอในบทเพลงของวงแฮมเมอร์ แต่วิธีการทั้งสองก็เป็นการเรียกความรู้สึกท้องถิ่นนิยมกลับมาสู่บ้านเกิด รวมทั้งเปิดกว้างให้ประชาชนภาคอื่นๆ มีความสนใจและรับรู้ข่าวสารของท้องถิ่นเหล่านั้นมากขึ้น

ผลงานเพลงชุดชื่อ... จา... จา... ของ จรัล มโนเพ็ชร ในปี 2526 เป็นชุดที่มีลักษณะเฉพาะของบรรยากาศท้องถิ่นสูงมากที่สุด เมื่อเทียบกับผลงานทั้งหมดของจรัล มโนเพ็ชร แต่ในขณะเดียวกัน ผลงานเพลงชุดนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก โดยมีเพลงเด่นอย่างชื่อ... จา... ... จา... ซึ่งต่างจากทำนองกล่อมเด็กของทางเหนือ

“เอ... เอ... จา... จา... หลับสองตา ถ้าแม่มีงมา ก้อยตื่น อีเอ้ยเหย
 หมูมีงออกคอก ไล่มันออก ยาวศอกยาววา ตัดไม้สามปล้อง มาหนีบนมสาว
 มะเขือยาว กับน้ำมันมนต์ โจรหัวล้าน โจรหัวยี่
 ลักควายกุหนี บ่เอามาส่ง น้ำเต็มโด้ง จักตั้งวัลลอย
 ควายแม่มอย กินหญ้าลือบเล็บ สาวก้นเต๊บ แม่ฮ้างก้นกึ่ง”

(เพลงชื่อ... จา... จา..., 2526)

ฮานี่ป่าเอ้ย เป็นคำอุทานหรือสภของชาวเหนือ ใช้ได้หลายกรณี แต่สำหรับในบทเพลงฮานี่ป่าเอ้ยของจรัล มโนเพ็ชร เขาได้สะท้อนภาพปัญหาความยากจนของชาวเหนือ ที่ไม่มี

แม้แต่เงินเพื่อสู้ขอหญิงคนรัก หญิงสาวจึงแนะนำให้ชายทรัพย์สมบัติที่มี จนสุดท้ายแนะนำให้ชายตัว จนต้องขายหนุ่มต้องอุทานว่า “ฮานี่ป่าเฮ้ย”

<u>“แต่งงานด้วยกันเสียที</u>	อ้ายนี้ถ้ามาจำกัดเงิน
<u>อีกสาวเหลือเกิน</u>	<u>ไปหาเงินเสียก่อน</u>
<u>สาวสาว อ้ายคนจนจน</u>	<u>บ่มีรถยนต์ขี่ควาย</u>
<u>น้องเห็นใจอ้าย</u>	<u>ไปขายควายเหี้ยก่อน</u>
<u>ขายควายได้เงินสามพัน</u>	<u>แจ่มจันทร์อ้ายเหลือแต่จั่ว</u>
<u>ไถนาสองตัว</u>	<u>ไปขายจั่วเหี้ยก่อน</u>
<u>ขายวัวได้เจ็ดปันปาย</u>	<u>เสียตายบ่ได้ไถนา</u>
<u>น้องคงบ่ว่า</u>	<u>ไปขายนาเหี้ยก่อน</u>
<u>ขายนาสำเร็จเสร็จดี</u>	<u>บ่มีแล้วเหลือแต่ตัว</u>
<u>เขารู้กันทั่ว</u>	<u>ไปขายตัวเหี้ยก่อน (ฮานี่ป่าเฮ้ย)”</u>

(เพลงฮานี่ป่าเฮ้ย, 2526)

อย่างไรก็ตาม ภาพวันหลังจากเหตุการณ์เดือนตุลา ยังคงสร้างสะท้อนใจให้แก่ จรัล มโนเพชรไม่น้อย จรัลจึงสื่อออกมาในเพลงใบไม้ไหว

<u>“เพียงแค่มือไม่ยอมจับต้องปืน</u>	<u>คงมีทางคืนดีกันได้</u>
<u>เพียงแค่อยอมยับยั้งซึ่งจิตใจ</u>	<u>โดยไม่หลงไหลอำนาจตน</u>
<u>แล้วจะโทษใคร แล้วสิ่งไหนคือเหตุผล</u>	<u>ตายไปที่ละคน แล้วสิ่งไหนคือเหตุผล</u>
<u>ตายไปที่ละคน เพียงคนสองคน</u>	<u>ฆ่าหลายคน ฆ่ากันอีกแล้ว</u>
<u>หรือไม่ตกใจ ไม่หวั่นไหว ไม่ผวา</u>	<u>ควรหรือทำเฉยชา หรือคิดว่าเพียงใบไม้ไหว”</u>

(เพลงใบไม้ไหว, 2526)

จากประสบการณ์ความไม่ประสบความสำเร็จของผลงานเพลง เนื่องจากการบรรจุเพลงล้านนาเกือบทั้งหมดในชุดที่แล้ว ทำให้จรัล มโนเพชร เลือกที่จะนำเสนอเพลงตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมและวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความเรียบง่ายของชาวเหนือไว้เพียง 3 เพลงในผลงานเพลงชุดบ้านบนดอย นั่นคือ บ้านบนดอย ม่อฮ่อม และล่องแม่ปิง โดยเพลงบ้านบนดอยเป็นการสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวเขาชาวดอยที่ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย แม้จะไม่มีความสะดวกสบายดังเช่นเมืองกรุง แต่ก็ทำให้คนเหล่านั้นมีความสุขได้

“บ้านบนดอยบ่มีแสงสี
 บ่มีโง้งหนั่ง โง้งนวดคัลบับาร์
 บ่มีเนื้อสันผัดน้ำมันหอย
 บ่มีน้ำหอมน้ำปรุงอย่างดี

บ่มีทีวีบ่มีน้ำประปา
 บ่มีโคล่า แพนด้า เป็บซี่
 คนบนดอยชอบกินข้าวจี๋
 แต่หมู่เฮานี้มี ฮีมี... น้ำใจ”

(เพลงบ้านบนดอย, 2527)

ม่อฮ่อม เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของชาวเหนือ กล่าวคือลักษณะการแต่งกายโดยใช้เสื้อผ้าม่อฮ่อมนั้น เป็นวิถีชีวิตของชาวเหนือ นอกจากสะท้อนความภูมิใจในความเป็นชาวเหนือของจรัล เขายังเสียดสีถึงบางคนที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดและวิถีชีวิตของตนเอาไว้ด้วย

“ปู่ย่า ตายาย เป็นคนเหนือ
 จะเป็นหรือตายภูมิใจทุกเมื่อ
 ใใส่สวีสก็แสนจะแพง
 ใใส่ม่อฮ่อม ย่อมเป็นสีคราม
 ใใส่ตามสบายม่อฮ่อม
 ใใส่ไปทำงาน
 ใใส่ไปไร่เนาป่าเขา
 ใใส่ไพรผู้ดี เศรษฐี

แม่ก็เหนือ พ่อก็เหนือ
 อ้ายเป็นคนเหนือทุกยาม
 ใใส่เสื้อแรง ก็บ่งงาม
 ถูกเงินสวยามทุกคราว
 ใใส่แล้วสมชายชาญ
 หรือเตรียมใใส่ไปแฉ้วสว
 ใใส่ไปกินเหล้ากินข้าว
 ใใส่ข้าหรือเจ้า”

(เพลงม่อฮ่อม, 2527)

สำหรับเพลงล่องแม่ปิง เป็นเพลงชื่นชมความงามของล้านนา ความงามและเสน่ห์ของสาวชาวเหนือ รวมทั้งสอนหญิงล้านนาในการปฏิบัติตน เพลงนี้กลายเป็นที่นิยมชมชอบ รวมทั้งกลายเป็นสัญลักษณ์ของสาวเหนือในเวลาต่อมา

“ดอกบัวตองนั้น
 ดอกเอื้องสามปอย
 ไม้ใหญ่ไพรสูง นกยูงมาอยู่กิน
 กู้กับแผ่นดินของเวียงเจียงใหม่
 คนงามๆ ต้องงามคู่ความเด่นดี
 เขือกเย็นสดใสเหมือนน้ำแม่ปิง
 สาวเอ๋ยสาวเวียงพิงค์

บานอยู่บนยอดดอย
 บ่เคยเบ่งบานบนลานพื้นดิน
 เสียงซิ่งสะล้อ จ้อยขอเสียงพิณ
 สาวเจ้าควรภูมิใจ บลึ่มว่าเขาลูกแม่ระมิงค์
 ต้องฮักคักดีศรีของกุลสตรี แม่อย่างแม่ปิง
 มันคงจริงใจฮักใครฮักจริง
 สาวเครือฟ้าเคยชมชาน

อีกแม่สาวบัวบาน

นั่นคือนิทานสอนใจ”

(เพลงล่องแม่ปิง, 2527)

จรัล มโนเพชร ยังเคยเผยแพร่วิถีชีวิต พร้อมนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยม และเรียกร้องให้คนภาคเหนือหันกลับมาสนใจถิ่นฐานบ้านเกิดของตนดั้งเดิม นอกจากนี้จะช่วยให้คนเหนืออุทิศแล้ว ถือได้ว่าเป็นการเปิดช่องทางให้คนภายนอก โดยเฉพาะภาคอื่นๆ ที่ไม่รู้จักชาวเหนือ ได้รู้จักผืนแผ่นดินมากขึ้นอีกด้วย

ตัวอย่างเพลงที่นำเสนอเรื่องราวของภาคเหนือที่เป็นผลงานเพลงของจรัลในช่วงนี้ อาทิ เพลงเอื้องผึ้งจันผา ที่นำเรื่องเล่าของชาวกะเหรี่ยงอันเป็นตำนานของดอกเอื้องผึ้งที่มักจะขึ้นบนต้นจันผา ซึ่งตามตำนานเล่าว่ามีหนุ่มสาวคู่หนึ่ง ฝ่ายหญิงเป็นคนที่สวยมากคนหนึ่งในหมู่บ้าน และรักอยู่กับผู้ชายคนหนึ่งที่กำลังจะแต่งงานกัน ซึ่งตามประเพณีการแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปเก็บดอกไม้มาประดับบ้าน ตำนานเล่าว่าฝ่ายชายปีนขึ้นไปเก็บดอกไม้ที่หน้าผาแล้วตกลงมาคอหักตาย ฝ่ายหญิงก็เลยเอาหัวชนหน้าผาตายตาม

“งามเลอลำเป็นหนึ่งใน	อ่อนหวานปานน้ำผึ้ง
เจ้าเอยเอื้องผึ้งสาวดอย	หนุ่มจันผาเจ้าเฝ้าคอย
จะเคียงผูกพัน	สัญญารักมั่นและซื่อตรง
จวบจนสองคนวิวาท	จันผาปีนขึ้นดอย
หวังใจจะสอยดอกไม้แดง	แต่มือไม้ไม่มั่นคง
ตกลงมาสิ้นใจ	เอื้องผึ้งรำไห่วังกระโจน
ฟุ้งชนชะเงิบหิน	สิ้นใจตายตามจันผา
เอื้องเอย ขนานนามเอื้องผึ้ง	กลับเหลือองปานน้ำผึ้ง
หอมตรึงต้องใจภูมรา	จันผาเอ๋ย งามสง่า
ต้นใบสะดุดตา	ขึ้นเคียงคู่กันนิรันดรเอย”

(เพลงเอื้องผึ้งจันผา, 2528)

เพลงหมู่เฮาเป็นอีกเพลงหนึ่งที่มีความนิยมของชาวเหนือมาก เมื่อถึงวันสงกรานต์ซึ่งชาวเหนือถือว่าเป็นวันปีใหม่เมือง จะได้ยินเพลงนี้เปิดกันอย่างแพร่หลาย เนื่องมาจากดนตรีที่بوبวลไปด้วยทำนองของชาวล้านนา และเนื้อร้องกล่าวถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวเหนือ ไม่ว่าจะมาจากแห่งหนตำบลใด

“หมู่เฮาหมู่เฮาจาวเหนือ
ถึงจะอยู่ดินแดนแคว้นใด
จากปิงว้าง ทั้งยมและน่านห่างกัน
อุ้งกำเมืองรู้เรื่องฟังม่วน
แฉ่วหาจำเจิงเป็งป่า
ร่วมงานบุญสุนทานที่บ้านงานปอย
ประเพณีทุกปีดีเด่น
บ้านเมืองของเฮางามดี
ลูกจาวเหนือ เจ้อเฮาข่าวนิ่งแน่นเหนียว
หื้อคนชมนิยมลือเลื่อง
แจ่มใสน้ำใจไมตรี

เฮาต่างฮักเครือเจ้อจ้ดหมู่เฮา
เฮาฮักกันเฮาหันใจ เฮาฮู้ใจในหมู่เฮา
แต่ใจนั้น แน่นแน่นในหมู่เฮา
ฮ้องเอิ้นเจ็ญจวน ล้วนมีใจร่วมหมู่เฮา
คุ่นเคยเกยหน้า หาสู่หมู่เฮา
ร่วมฮึดฮอย รักษาในหมู่เฮา
วัดวาร่วมเย็น สมเป็นที่เป็งหมู่เฮา
ถือเป็งเมืองดีฮักแห่งหมู่เฮา
ต่างกลมเกลียว กันไว้ในหมู่เฮา
สมเป็นคนเมือง ฮักเมืองฮักเกียรติหมู่เฮา
เหมือนน้องเหมือนพี่ นี่แหละหมู่เฮา”

(เพลงหมู่เฮา)

อย่างไรก็ตามการสะท้อนปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่สามารถมองเห็นได้ในวิถีประจำวัน จรัลก็ยังสะท้อนไว้ในบทเพลงของเขา ยกตัวอย่างเช่น เพลงแม่คำปลาจ่อม เป็นการสะท้อนปัญหาความยากจน ซึ่งปลาจ่อมเป็นการนำเอาปลาตัวเล็กไปดองหรือหมักให้เปรี้ยวและรับประทานกับตะไคร้ใบมะกรูด โดยแม่คำคนนี้เป็นยายแก่ที่พยายามขายปลาจ่อมเลี้ยงหลานสองคน เมื่อไม่มีเงินก็นำปลาจ่อมที่เกือบจะเสียแล้วให้หลานของตนรับประทาน

“แม่เคยแม่เฒ่า เก่าแก่ชิ่งถุง
ขายถั่วยละบาท ปากแก้มแห้งผอม
ปากเดียวบ่ยาก สามปากต้องดิ้น
อี่พรนั้นเหลน อี่เพ็ญนั้นหลาน
ป้อมันอยู่แป้ แม่มันอยู่ฝ่าง
แลงมาวอวยวอย เชาวะหอยปู้ปล่า
ย้อมนั้นบตี บมีไฟซื่อ
กินกับหน่อไม้ ใสข้าวหนัก
กินเตื่อะหลานเหย เกยกินยังหน่อม

เสื่อนุ่งห่มหนัง นิ่งขายปลาจ่อม
ค้อมคู้ลูล้าง ยังต้องหากิน
กินดินบ่ได้ กินทรายบ่พาน
กานโก๊ะกานโก้ ซี่โครงข้างข้าง
นางนายลูกฮัก นักสร้างปัญหา
มายำปล่าจ่อม ย้อมนี้เอาขาย
มือนี่จะเสีย กินเหยหลานฮัก
ใส่ผักตัก ตัก ใส่พริกใส่หอม
ผอมจะได้ด้อย อ้อยจะได้นอน”

(เพลงแม่คำปลาจ่อม, 2528)

ลักษณะเด่นของจรัล มโนเพชรอีกอย่างหนึ่ง คือ เพลงของเขาจำนวนหนึ่งมักจะเป็นเพลงที่ให้กำลังใจในการต่อสู้ชีวิต ดังเช่นเพลงรางวัลแด่คนช่างฝัน ทั้งนี้พบว่าเนื่องจากในปี 2525 เหล่าบรรดาผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่างทิ้งป่าคั้นสู่เมือง เนื่องด้วยความเห็นไม่ลงรอยกัน จึงทำให้จรัล มโนเพชร แต่งเพลงรางวัลแด่คนช่างฝันขึ้น โดยเขาบรรยายถึงเพลงนี้ว่า “ประมาณปี 2527 แล้วไอ้ความรู้สึกนี้มันก็สั่งสมมา กำลังมองหาจากสังคมว่าผู้คนในยุคหนึ่งเนี่ย เขาหายไปไหนผู้คนที่เคยต่อสู้ ผู้คนที่กล้า กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมันดีขึ้น ผู้คนที่เคยร่วมแรงร่วมใจกัน หายไปไหนหมด หรือว่าลี้มไปแล้วหรือ เธอลี้มคำมันสัญญาที่เธอ เคยให้มาตั้งนานแล้ว ไปทำอะไรกันอยู่ เธอหายไปไหน ทำไมเธอไม่มา... มาสิ... ฉันยังอยู่ ยังสู้อยู่... มาสิ นั่นคือความรู้สึกของผมสู้ต่อไปสิ... เรื่องมันยังไม่จบ หรือว่าเธอสบายแล้วถึงลี้ม” (อ้างถึงใน ธีระพงษ์ สงขะสะโรช, นิตยสารสีสัน ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2533, สีเหร่, 2551: 224)

<u>“อย่ากลับคืนคำ</u>	<u>เมื่อเธอย้ำสัญญา</u>
<u>อย่าเปลี่ยนวาท</u>	<u>เมื่อเวลาแปรเปลี่ยนไป</u>
<u>ให้เธอหมายมั่นคง</u>	<u>แล้วอย่าหลงไปเชื่อใคร</u>
<u>เดินทางไป</u>	<u>อย่าหวังไหว ใครกางกัน</u>
<u>มีดวงตะวัน</u>	<u>ส่องเป็นแสงสีทอง</u>
<u>กระจ่างครรลอง</u>	<u>ให้ใฝ่ปองและสร้างสรรค์</u>
<u>เมื่อดอกไม้แย้มบาน</u>	<u>ให้คนหาญสู้ไม่หวั่น</u>
<u>คือรางวัลแด่ความฝัน</u>	<u>อันยิ่งใหญ่... ให้เธอ</u>
<u>บนทางเดินที่มีขวากหนาม</u>	<u>ถ้าเธอคร่ำถอยไป ฉันคงแก้</u>
<u>ฉันยังพร้อมช่วยเธอเสมอ</u>	<u>เพียงตัวเธอไม่หนีไปเสียก่อน</u>
<u>จะปลอบดวงใจให้เธอหายรำวราน</u>	<u>จะเป็นสะพานให้เธอเดินไปแน่นอน</u>
<u>จะเป็นสายน้ำเย็นดับกระหายยามโหยอ่อน</u>	<u>คอยอวยพรให้เธอสมดังหวังได้... นිරันดร”</u>

(เพลงรางวัลแด่คนช่างฝัน, 2527)

ในปี 2525 – 2527 พบว่าบทเพลงของแฮมเมอร์จะชูประเด็นปัญหาที่เกิดจากการดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2500 - 2506) โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งมักจะสร้างอยู่ในเมืองหลวง ซึ่งเป็นการสานต่อความตั้งใจจากบทเพลงช่วงก่อนหน้านี้ รวมทั้งการที่ขบวนการนักศึกษาประชาชนในช่วงเดือนตุลา

พยายามเจาะประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาชานาและ
กรรมกร

เพลงนาแล้ง นอกจากจะสะท้อนสภาพปัญหาอันเกิดจากปัญหาภัยธรรมชาติ ฝน
ไม่ตกตามฤดูกาล ยังได้สะท้อนภาพปัญหาการทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดมุ่งหน้าเข้าหางานทำในเมืองกรุง
จนกระทั่งเหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่

<u>“เหม่อมองดูท้องทุ่งนา</u>	<u>ให้เศร้าหนักหนาทุ่งนาบ้านเรา</u>
<u>ก่อนเคยได้ทุกข์บรรเทา</u>	<u>ทุ่งนาบ้านเรามีข้าวเต็มนา</u>
<u>ต่อมาเมื่อกลางปีกลาย</u>	<u>ฝนฟ้าเจียบหายแห้งแล้งเมฆลอย</u>
<u>ชานาพากันเฝ้าคอย</u>	<u>ฝนจะปรอยร่วงรดลงนา</u>
<u>แห่หางแมวก็กแล้วฝนก็ไม่ตกลงมา</u>	<u>ไปขอฝนเทวามองท้องฟ้าก็ยังเหมือนเดิม</u>
<u>ทำไฉนชานามีใครจะมาช่วยนาบ้านเรา</u>	<u>ดูกระทิงหนุ่ม สาวยังทิ้งผู้เฒ่า จากเหย้าจากนา</u>
<u>ขอวอนท่านเทวดาจงได้</u>	<u>เมตตา บ้านนา...สักที”</u>

(เพลงนาแล้ง, 2525)

ส่วนเพลงลืมน้ำคำสัญญา แม้จะมีเนื้อหาในเชิงตัดพ้อต่อว่าหญิงสาวที่ทิ้งท้องนาเข้า
ทำงานในเมืองกรุง แต่ก็สะท้อนภาพปัญหาการจากท้องถิ่นบ้านเกิดไปหากินในเมืองหลวงของคน
ต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดี

<u>“เจ้าลืมน้ำคำสัญญา</u>	<u>เคยเอ่ยวาจาข้างกองฟาง</u>
<u>เคยบอกกับพี่ว่านวลนาง</u>	<u>เจ้าจะไม่ห่างราล้างเอย</u>
<u>ไหนบอกไม่ไปไกลละเมืองกรุง</u>	<u>เห็นเก็บผ้าทุ่งมุงเมืองทอง</u>
<u>พ่อแม่เฝ้าเดือนเธอก็ไม่มอง</u>	<u>เก็บข้าวเก็บของขึ้นรถไฟ</u>
<u>จะไปก็ไปทิเชิญไป</u>	<u>หากไปได้ดีก็นำไป</u>
<u>หากไปโดนหลวงจะเข้าใจ</u>	<u>แล้วใครเล่าใครจะซัดน้ำตา”</u>

(เพลงลืมน้ำคำสัญญา, 2525)

ดังเช่นศิลปินเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับประเทศ วงแฮมเมอร์ได้สะท้อนภาพ
ปัญหาของกลุ่มอาชีพที่นอกเหนือจากชานาและกรรมกร อันเป็นชนชั้นล่างซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก
ของการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมจากกลุ่มนักศึกษาปัญญาชน ดังเช่นเพลงคนชายชวด เป็น

การเล่าเรื่องราวความเหนื่อยยากของคนจน ที่พยายามดิ้นรนต่อสู้ให้มีชีวิตอยู่รอดในสังคมระบบทุนนิยมด้วยการรับซื้อของเก่า

“เข้าตุ๋น กูร้องไป
เศษเหล็กที่เก่าพังๆ
สองเท้าปิ่นสามล้อ
ปากก็ร้องบ่อยบ่อย
ขุดมาขายรีไปทุกแห่ง
หากินแต่เข้ายันค้ำ
อาบเหงื่อต่างน้ำไป
คนจนต้องดิ้นโดย

มาเร็วไว มาขายขวดกัน
อีกกะละมังกระป๋องผุ
ไม่ย่อท้อตามตรอกชอกชอย
มาชิมมาขายขวดกัน
ตามถนนร่นแคะเนื้อตัวมอมแมมก็ไม่ย่อท้อ
ด้วยรถบุ๊ตทั้งที่มันมอซอ
โหยหิวท้องมันร้องโอยโอย
โหยหาทรัพย์ประดับประคองตัว”

(เพลงคนขายขวด, 2526)

เพลงโรงงาน เป็นเพลงที่กล่าวถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของหนุ่มสาวโรงงาน ที่ต้องทำงานหนัก เพื่อหาเงินมาเลี้ยงชีพ แต่แม้จะทำงานหนักเหนื่อยเพียงใด เงินที่หามาได้ก็ใช้ไปหมด ไม่มีแม้แต่เงินเก็บ

“ไม่เคยสำราญ มีแต่สัญญา
ต้องทนทุกข์ทำ อยู่ในโรงงาน
เครื่องยนต์ค้ำราม คุกคามเสียดัง
ไม่มีขาดทุน ทุกวัน ต้องมีกำไร
โรงงานขูดแรง ขูดเลือดขูดเนื้อ
ไม่มีแสงไฟ ชีวิตผ่านไป ที่ในโรงงาน

ของการทำงาน ชีวิตมืดดำ
ไม่เคยสำราญ มีแต่สัญญาของการทำงาน
ทุกวันนี้มีคนตาย พันเพ็ญยังหมุน
ไม่ต้องหยุดคิด ไม่มีชีวิต ไม่ต้อง มีความเห็นใจ
ไม่ให้เงินเหลือ ไว้กินกันตาย
ไม่เคยสำราญ มีแต่สัญญาของการทำงาน”

(เพลงโรงงาน, 2528)

ศิลปินที่มีผลงานระดับท้องถิ่นทั้งสอง คือ จรัล มโนเพชร และวงดนตรีแฮมเมอร์ ต่างเลือกแนวทางท้องถิ่นนิยม โดยผสมผสานความเป็นท้องถิ่นลงไปในบทเพลง สำหรับจรัล มโนเพชรใช้ทั้งเนื้อร้องและทำนองของทางเหนือ ส่วนแฮมเมอร์เลือกใช้เพียงดนตรีและการออกเสียงสำเนียงการพูดให้เหมือนชาวภาคใต้ ท่ามกลางกระแสการเริ่มต้นของระบบทุนนิยมของค่ายเพลงต่างๆ ถือว่าศิลปินทั้งสองมีความกล้าและริเริ่มสร้างสรรค์ในการใช้บทเพลงที่มีเสน่ห์ ความเป็นของตนเอง แต่ในขณะเดียวกัน ความแปลกใหม่นี้ก็สามารถทำให้บทเพลงของทั้งสองติดหูผู้ฟังทั่ว

ประเทศได้อย่างไม่ยากนัก นอกจากนั้น ยังพบว่าการสร้างกระแสท้องถิ่นนิยมผ่านบทเพลงดังกล่าว ซึ่งนำเสนอด้วยการประชาสัมพันธ์ของรัฐกิจระดับประเทศ สามารถช่วยให้คนในประเทศรู้จักภูมิภาคต่างๆ เหล่านี้มากขึ้น

สำหรับวาทกรรมที่ปรากฏในบทเพลงเพื่อชีวิตระดับท้องถิ่นในช่วงนี้ พบว่าเป็นวาทกรรมการเรียกร้องการปกครองที่มีความเท่าเทียมและมีความยุติธรรมในสังคมเช่นเดียวกับเพลงเพื่อชีวิตในระดับชาติ แต่ได้เพิ่มมิติความเท่าเทียมทางด้านเชื้อชาติในโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ ศิลปินพยายามจะนำเสนอเรื่องราวและวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนทั่วประเทศรู้จักและยอมรับภูมิภาคของตนมากขึ้น มิใช่การมองอย่างดูถูกดูแคลนดังเช่นในอดีต ซึ่งคนเมืองกรุงมักจะมองว่าหัวเมืองทางเหนือ ใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่แห้งแล้งกันดาร ไม่มีความศิวิไลซ์ รวมทั้งการดูถูกและพยายามกดขี่คนเหล่านี้ว่าห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงสาว หากมาหางานทำในเมืองกรุงมักจะถูกมองว่าเป็นโสเภณี หรือหากจะดีหน่อยก็เป็นสาวโรงงาน ความพยายามในการเปิดพื้นที่ให้กับเชื้อชาติและภูมิภาคท้องถิ่นผ่านบทเพลงถือว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากสามารถทำให้คนกรุงเข้าใจและยอมรับคนจากภูมิภาคท้องถิ่นมากขึ้น

5.1.3 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ. 2531 - 2539)

ช่วงยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูถือเป็นยุคเฟื่องฟูของจรัส มโนเพชรด้วยเช่นกัน เขามีเพียงแต่เป็นศิลปินที่ทำหน้าที่ขับร้องเท่านั้น จรัสยังรับหน้าที่ศิลปินผ่านงานแสดงภาพยนตร์และละครต่างๆ ซึ่งจรัสรับบทบาทหน้าที่เหล่านั้นอย่างเต็มที่ รวมทั้งการสร้างงานการกุศลเอาไว้เป็นจำนวนมากด้วย ผลงานเพลงของจรัสในช่วงนี้จึงค่อนข้างน้อย

จนกระทั่งในปี 2538 หลังจากที่มีการสร้างวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยในมิติด้านการจัดสรรผลประโยชน์โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติของศิลปินเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับประเทศอย่างชัดเจนนับตั้งแต่การเสียชีวิตของสี่ นาคะเสถียร กอปรกับความเสื่อมถอยของสิ่งแวดล้อม จรัสจึงได้มีผลงานเพลงที่เกี่ยวข้องกับแนวทางดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งบทเพลงของเขามักจะบรรยายความสวยงามของธรรมชาติ และส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยเฉพาะธรรมชาติในภาคเหนือ รวมทั้งการใช้ภาษาและทำนองล้านนาอันเป็นแนวเพลงประจำตัวของศิลปินท่านนี้

“ปิงเอย.....ปิงเนา
ทึ่งเท ทับถม แม่เมือง
น้ำปิงขอดแคว เน่าแล้วเห้มซ้า
ละปิงดำ ชกป๊ก
แบ่งหม้อนะฮก ปกบ้านปกเวียง
เงียบหายเลี้ยง วอยวาย
เขาจะจ้งเอาบ่ตาย ก้วตายฟาดกึ่ง
ช่วยก้าแม่ปิง ก่อนเน่อเจ้านายเอย
น้ำตา ล้มลง แล้วกา แม่ปิง”

เข้าเย็นหมั้นควา
มาบะเดี่ยวนี หัวใจซ้าเหลว
บ่าวสาวไปไหน จะไดบ่ก้า
มีไผบ่ฮู้ เป็นหมู่เป็นก๊ก
เป็นจะไดบ่วีก บ่มีปาก มีเสียง
ฮู้ไปก่แล้ว เหมือนแฮ้วบ่มีสาย
ฟังก่อนปิ่น่อง จะไปฟังมิ่ง
ปิงเอย.....ปิงล่อง หมองดำ

(เพลงน้ำแม่ปิง, 2538)

สำหรับศิลปินวงแฮมเมอร์ชานรับวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยในมิติด้านการจัดสรรผลประโยชน์โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติด้วยกัน ในปี 2536 เขาออกผลงานเพลงชุดฉันเป็นต้นไม้ โดยในบทเพลงแรกมีชื่อเดียวกับอัลบั้ม ทั้งนี้แฮมเมอร์แต่งด้วยการสมมติตนเองเป็นต้นไม้ว่าถึงแม้จะเป็นเพียงต้นไม้ ไม่มีสมองหรือจิตใจ และเสียดสีผู้ทำลายธรรมชาติ โดยกล่าวว่าคนมีทั้งสมองและจิตใจ แต่กลับตัดต้นไม้เพื่อทำถนนสร้างทาง โดยไม่คิดถึงอนาคต

“ทางนั้นมีสองทาง
แต่แล้วไม่นานเท่าไร
ไม่มีต้นไม้ให้เห็นสักต้น
เขาตัดฉั่นและเข็นฉั่น
เห็นฉั่นเป็นต้นไม้
แต่รู้ใหม่ ฉั่นปอดร้า
มีเลือดแดงแถมมีสมอง
พวกฉั่นร้องขอความเมตตา
ให้หยุดฆ่าของเจพทนา

จะสร้างท่าหรือจะทำลาย
หมู่แมกไม้กลายเป็นถนน
มีแต่ถนนปูนยางมะตอย
โค่นฉั่นลง
ไม่มีสมอง ไม่มีจิตมีใจ
คนนั้นมีหัวใจ
ควรญาคิดนึกตริกรตรอง
เพื่อลูกเพื่อหลาน เราจะได้พึ่งพา
ระหว่างฉั่น ต้นไม้กับความเป็นคน”

(เพลงฉันเป็นต้นไม้, 2536)

ส่วนเพลงทะเลน้อย มีเรื่องราวความเป็นมาคล้ายกับเพลงน้ำแม่ปิงของจรัล มโนเพ็ชร โดยกล่าวถึงทะเลน้อยอันเป็นทะเลสาบที่มีชื่อเสียงของพัทลุง ซึ่งกำลังถูกทำลายโดยมนุษย์ และเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว

“ไอ้เจ้าทะเลน้อย เจ้าโดนลอยแพ มีแต่จอกแหน ผักตบมากมาย
ก่อนทะเลน้อย มีคลื่นและหาดทราย แต่เดี๋ยวนี้กลายเป็นแต่โคลนตม
ไอ้เจ้าทะเลน้อย เจ้าโดนรังแก ฝากเป็นรอยแผล แห่งความยากจน
ระบบนิเวศน์เสีย ทะเลน้อยก็สับสน ก็เพราะผู้คนใจทราม มาทำลาย
ประวัติทะเลน้อย พื้นน้ำใส ป่าพรุดันไม้ อีกพันธุ์ไม้ได้ธรรมา สัตว์ป่าสัตว์น้ำ
เจ้านกน้ำงามสง่า ดอกบัวงามตา ฝูงปลาว่ายเวียนวน ไอ้เจ้าทะเลน้อย
เจ้ายังคอยรอ ฝ่าแต่วอนขอ ความกรุณา ให้ทะเลน้อย
สดใสรื่นอีกครา ขอความเมตตา หลังมา พี่น้องไทย”

(เพลงทะเลน้อย, 2539)

ในขณะเดียวกัน วงแฮมเมอร์ก็ยังคงสะท้อนภาพปัญหาสังคม แต่น้อยลงกว่าช่วงประชาธิปไตยครั้งโบเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจที่กระเตื้องขึ้น และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กลายมาเป็นประเด็นหลักให้ทุกคนในสังคมหันมาตื่นตัว ซึ่งเพลงเข้ามาคนเดียวยังคงสะท้อนสภาพการไหลหลั่งของแรงงานต่างจังหวัดเพื่อแสวงหาเงินทองในกรุงเทพฯ แต่เมื่อประเมินตนเองว่านอกจากค่าใช้จ่ายและการแข่งขันในเมืองกรุงนั้นสูง ยังถูกดูถูกจากคนกรุง จึงคิดหวนคืนกลับบ้านนา แต่ปรากฏว่าไม่มีเงินกลับ และนี่เป็นตัวอย่างเรื่องจริงของหลายคนที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

<u>“รถเมล์วิ่งมาจอด</u>	<u>ซ้ำรีบขึ้นทันที</u>
<u>ถ้าหากว่าข้าคงได้ดี</u>	<u>เห็นทีจะพลาดตกกะได</u>
<u>ข้าสู้เบียดเสียด</u>	<u>เป็นผู้โดยสารอยู่นานหลาย</u>
<u>รถเมล์ก็ไปไม่ได้ไกล</u>	<u>ถนนยุคใหม่รถจอดกันนาน</u>
<u>ข้ามาคนเดียว</u>	<u>ข้าคงจะอยู่ไม่ไหว</u>
<u>เพราะมันช่างทันสมัย</u>	<u>วุ่นวายสับสนจนน่าเบื่อหน่าย</u>
<u>จะกลับบ้านเดิม</u>	<u>ที่ข้ามันได้เกิดกาย</u>
<u>แต่ก็น่าเสียดาย</u>	<u>ข้ากลับไม่ได้ ใช้ตั้งค้หมดตัว”</u>

(เพลงเข้ามาคนเดียว, 2534)

อย่างไรก็ตาม จุดยืนในการนำเสนอเรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวใต้เพื่อสร้างวาทกรรมการเรียกร้องความเท่าเทียมในด้านเชื้อชาติจากโครงสร้างทางสังคม ก็ยังคงมีอยู่ อาทิ เพลง สะตอ ซึ่งเป็นบทเพลงที่ชื่นชมความงาม ประเพณีและแหล่งท่องเที่ยวของชาวใต้

“ถิ่นนี้ เขาเรียกแดนสะตอ
พี่น้องชาวใต้ร่วมใจ
มีต้นยางภูเขาท้องทะเล
มีนกน้อย บินหลาดง
แดนหนังลุง โนราห์
ไฉ่ร้อยยิ้ม อันใเสภา
อีกเกาะแหลม
เกาะยวน้อย เกาะรังนกใต้
แหลมสมิหลา และภูเก็ต
ยะลาสตูล สงขลาปัตตานี
พูดภาษา ยาวี

สะตอเมืองใต้แห่งประเทศไทย
ด้ามขวานอันยิ่งใหญ่ แดนปักษ์ใต้บ้านเรา
มีชาวเล ชาวประมง
มีคนจน มีคนรวย
ได้ยินเสียงทัมมโนราห์
แห่งแดนบุหงารองเงิง
ให้ท้องเที่ยวอยู่เรียงราย
มีเกาะไม้ ชื่อเกาะปันหยี
ท้องทะเลแห่งไข่มุกเอเชีย
ถิ่นนี้ คือไทยมุสลิม
ถืออิสลามแต่ก็เป็นคนไทย”

(เพลงสะตอ, 2535)

เพลงชาวเลเป็นการเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวใต้ ที่มีแหล่งทำมาหากิน
 สำคัญคือ ท้องทะเล

“เราพวกชาวเลแดดส่องมา
ชีวิตลอยอยู่บนนาวา
ฝูงนกยังบินมาให้ดู
ธรรมชาติงดงามนา
เราพวกชาวเลยามค่ำลง
ร้องเพลงไปตามประสา

เราออกไปหาปลา
มีท้องฟ้าและฟองคลื่น
เพื่อได้รู้แหล่งตัวปลา
สุขตามประสาเราชาวเล
เรา่วมวงเฮฮา
มีหยอปปูปลาให้กิน”

(เพลงชาวเล, 2536)

รวมทั้งเพลงสุภาพบุรุษชาวใต้ ที่สะท้อนภาพความยากจนและมีหนี้สิน รวมทั้ง
 การแต่งเพลงในแง่บวกให้แก่ชายหนุ่มชาวใต้ ซึ่งต้องออกไปหางานในเมืองหลวง แต่อย่างไรก็ตาม
 ก็ขอสัญญาว่าเมื่อได้เงินจะกลับมาเลี้ยงดูพ่อแม่

“ฉันรักแม่น้ำตาปี
ผู้คนก็มากมีไมตรี
จากบ้านด้วยความจำเป็น

บ้านฉันนั้นธรรมชาติดี
ดินแดนนี้มีมนุษย์สัมพันธ์
ด้วยอยากเห็นภายในครอบครัว

หนี้สินยังมีติดตัว

ไปแล้วกลับมาแน่นอน

ทนทานด้วยความขยัน

ฉันจึงตีตัวรอดไฟ รถไฟดีเซลวาง

แรมรอนจากจรไปทำงาน

ชนเงินกลับบ้านให้พ่อแม่ท่านสบายดี”

(เพลงสุภาพบุรุษชาวใต้, 2536)

ในช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ.2531 - 2539) จะเห็นได้ว่าแม้ว่าททกรรมกรเรียกร้องความเท่าเทียมในด้านเชื้อชาติจากโครงสร้างทางสังคมจะลดน้อยลง ทั้งนี้ มีสาเหตุเนื่องมาจากการยอมรับของคนในภูมิภาคท้องถิ่นมากขึ้น แต่ประเด็นใหม่ที่ชูขึ้นในช่วงนี้ คือ วาทกรรมกรเรียกร้องประชาธิปไตยในมิติด้านการจัดสรรผลประโยชน์โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่ศิลปินเพื่อชีวิตที่มีผลงานระดับประเทศต่างเผยแพร่แนวความคิดนี้ผ่านบทเพลงด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าศิลปินทั้งสองยังคงพยายามเผยแพร่วาทกรรมทั้งสองรูปแบบโดยมีทำนองหรือเนื้อหาตามแนวทางท้องถิ่นนิยมดั้งเดิม

5.1.4 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540 - 2543)

ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะเศรษฐกิจ (2540 - 2543) พบว่าศิลปินล้านนาอย่างจรัล มโนเพชร หันไปให้ความสนใจกับงานวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งอันยา โภธิวัฒน์ เพื่อนหญิงคนสนิทของจรัล มโนเพชร กล่าวถึงกรณีนี้ “จรัลบอกว่า เราไม่จำเป็นที่จะต้องให้คนทั้งประเทศรู้ว่าเราทำอะไร แต่สิ่งที่เรานั้นมันเป็นประโยชน์ต่อคนท้องถิ่นหรือไม่ ประเด็นนี้เราน่าจะให้ความสำคัญกว่าทุกประเด็น เพราะงานสืบสานมันเป็นงานของคนท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่ไม่ใช่ของคนส่วนกลาง” (อันยา โภธิวัฒน์, 2544: 112)

สำหรับศิลปินวงแฮมเมอร์พบว่านอกจากพวกเขาจะได้รับผลกระทบจากพิษเศรษฐกิจ พวกเขายังได้รับผลกระทบของการละเมิดลิขสิทธิ์หรือเทปผีซีดีเถื่อนที่ระบาดอย่างหนึ่ง แฮมเมอร์จึงไม่มีผลงานเพลงใหม่ๆ ในช่วงนี้ พวกเขาจึงทำได้แค่เพียงการนำเพลงที่เป็นเพลงยอดนิยมของพวกเขา มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่ให้กลายเป็นแนวดนตรีแบบอะคูสติค ซึ่งถือเป็นแนวทางดนตรีของวงแฮมเมอร์นับแต่ต้น รวมทั้งการออกทัวร์แสดงคอนเสิร์ต เพื่อความอยู่รอด

ภาวะเศรษฐกิจและการละเมิดลิขสิทธิ์บทเพลงของศิลปินส่งผลกระทบต่อศิลปินเพลงทั้งสองเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกัน ความเดือดร้อนจากภาวะเศรษฐกิจและผู้ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมกรพัฒนาของรัฐในช่วงก่อนหน้า เกิดการรวมตัวและเรียกร้องชุมนุมใน

นามสมัชชาคนจน ผลจากความเดือดร้อนดังกล่าวก็ส่งผลให้เกิดวงดนตรีวงใหม่ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านนานแท้ ซึ่งก็คือ วงสะเลเต

วงสะเลเตเป็นวงดนตรีที่บอกเล่าเรื่องราวของคนจนในการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมผ่านดนตรี แม้วงดนตรีวงนี้จะไม่มีนักดนตรีมืออาชีพและไม่ได้เข้ากระบวนการเผยแพร่ทางธุรกิจดังเช่นวงดนตรีเพื่อชีวิตอื่นๆ แต่วงดนตรีประจำเครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีวงนี้ได้รวมตัวเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเพลงเพื่อสร้างวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยอันหมายถึงความเท่าเทียมและความยุติธรรมอยู่เสมอ โดยนำเสนอแนวคิดและการต่อสู้ของการเมืองภาคประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นล่างที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งจากโครงสร้างทางสังคมและจากภาครัฐ

ผลงานเพลงของวงสะเลเตอย่างเพลงรถซุก เกิดจากความพยายามตีแผ่ปัญหาเรียกร้องปัญหาของคนเก็บขยะ พงษ์ศักดิ์ สายวรรณเล่าให้ฟังว่า

รถซุก (รถเข็นที่หาของเก่าขาย - ผู้วิจัย) เกิดจากคนเก็บขยะที่ชื่อ พ่อใหญ่ตั้ง พ่อใหญ่ตั้งมีลูกสาวหนึ่งคน ครั้งลูกยังเล็ก แก้มักจะพาลูกตระเวนไปเก็บขยะด้วย แต่หลังจากลูกสาวโตขึ้นและมีโอกาสเรียนหนังสือที่วิทยาลัยอาชีวะเมื่อเพื่อนของเด็กสาวรู้ว่าเธอเป็นลูกของคนเก็บขยะ จึงเกิดการล้อเลียน เด็กคนนี้น้อยใจ กลับมาต่อว่าพ่อว่าเกิดมาเป็นคนเก็บขยะทำไม พ่อใหญ่ตั้งเป็นผู้รู้สึกเสียใจพาลน้ำตาจะไหล แต่ไม่อยากไห้ลูกเห็น แก่จึงอธิบายกับลูกว่า ถึงพ่อจะเก็บขยะ แต่ก็หากินสุจริต ไม่ได้คดโกงใคร โดยแกพยายามโยนไปสู่การเมืองให้ลูกแกเห็นว่าพ่อไม่ได้โกงใคร หากินสุจริตและส่งลูกเรียนไปด้วย พอคล้อยหลังจากลูกพ่อใหญ่ตั้งก็ออกมาหาเพื่อน เมื่อมาถึงเพื่อนๆ แก่ถึงกับร้องไห้ สะเลเตจึงแต่งเพลงรถซุกขึ้นมาให้แก โดยเอาพ่อใหญ่ตั้งเป็นแกนหลักในการแต่งเพลง

(พงษ์ศักดิ์ สายวรรณ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2553)

“จางปาง ฟ้าแจ้งจางปาง

ซุกกรดย่างไปตามตรอกซอกซอย

รตราแล่นวินซ้อยท้อบถอย

ลูกเมียยังคอยข้าวสารสิหมาแลง

ในรถซุกจิงว่าอียังต่ออียัง

ยามนี้มีไผเห็นใจบ้าง

จางปาง ฟ้าแจ้งจางปาง

ซุกกรดตั้งแต่ตระเวนขึ้น

ชีวิตของคนจนอย่างซ้อย

เขาเอิ้นว่าพ่อใหญ่ขยะ

มีทั้งความหวัง ความฝันของคนจน

รัฐเข้าข้างเอาใจแต่คนรวย

เกิดมาคนจนมีแต่ช่วยกับช่วย

รัฐบ่ช่วยมีแต่เหยียบย่ำซ้ำเติม

(เพลงรถซุก, 2549)

ส่วนเพลงมูน เป็นบทเพลงที่เล่าถึงการเดินทางเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากรัฐบาลจากกรณีความเดือดร้อนจากการสร้างเขื่อน ซึ่งดิฉันวัฒน์ คະหางค์เล่าให้ฟังว่า “เราก็มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเครือข่ายฯ เรามีการระดมทุนในการซื้อตั๋วรถไฟ ช่วงนั้นรถไฟไม่เข้าสถานี พอพี่น้องขึ้นรถไฟเข้าไปแล้ว ก็ไปถูกตีหัว ก็เลยแต่งเพลงนี้ขึ้น” (พงษ์ศักดิ์ สายวรรณ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2553)

“อันความอุดมสมบูรณ์

ได้ตั้งช่อนย่อนแห

บัดนี้มีเขื่อนมาคั่น

ลงรถไฟด้วยใจมุ่งมัน

โหมกันเข้าพี่ป่าน้ำอา

ปลาควายใหญ่คุ้มไซทวนน้ำ

กระโจนบ่ไหว ย้อนบันไดปลาโจน

ปลาแตกเปิดไห...

ในลำมูนเฮาได้ฟังพา

เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ปู่สังกะสา

สายน้ำที่กัน อีสานสะเทือน

ลูกอีสานมาถึงเมืองฟ้า

เว้าความเป็นมา ปัญหาสาเหตุ

สุดซอกซ้าให้ตำเขื่อนจนตาย

กระโจนบ่ไหวย้อนบันไดปลาโจน

ย้อนบันไดปลาโจน”

(เพลงมูน, 2549)

จะเห็นได้ว่าการรวมตัวในการสร้างวาทกรรมผ่านบทเพลงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจเรื่องราวความเป็นมา รวมถึงความทุกข์ยากของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากกรณีปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี การบุกเบิกการสร้างวาทกรรมผ่านบทเพลงของวงสะเลเตกลายเป็นแรงบันดาลใจให้คนเล็กคนน้อยมีกำลังลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากสังคมและรัฐบาล อย่างน้อยก็เพื่อการเรียกแสดงออกถึงความมีตัวตนของกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งถือว่าเป็นนิมิตหมายอันดีของขบวนการภาคประชาชนอีกทางหนึ่ง

ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540 - 2543) ส่งผลกระทบต่อวงการธุรกิจเทปเพลงเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจซบเซา ประชาชนไม่มีกำลังซื้อสินค้าอื่นๆ นอกจากสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแล้ว วงการธุรกิจเทปเพลงยังต้องประสบกับปัญหาเทปผีซีดีเถื่อน ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตระดับท้องถิ่นอย่างจรัล มโนเพ็ชร และวงแฮมเมอร์ จึงชะลอการผลิตผลงานเพลงของตน และผันตัวไปทำงานเพื่อสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดท้องถิ่นนิยม ซึ่งตรงกับแนวความคิดหลักของศิลปินกลุ่มนี้

ขณะที่บริบททางเศรษฐกิจทำให้วงการธุรกิจเพลงตกต่ำ แต่กลับเป็นช่วงเวลาที่ทำให้เกิดศิลปินท้องถิ่นที่สร้างวาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตเพื่อการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคม ในรูปแบบของการนำเสนอประสบการณ์ที่พวกเขาได้รับจากการเอาตัวเอาเปรียบของสังคมและวาทกรรมการพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งบทเพลงเหล่านี้สามารถทำให้กลุ่มคนที่เคยถูกจัดลำดับให้เป็นพลเมืองชั้นสองในโครงสร้างทางสังคม สามารถแสดงความมีตัวตนต่อสังคมได้อีกครั้ง

5.1.5 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ. 2544 – 2550)

ในช่วงนี้ ศิลปินล้านนา จรัล มโนเพชรปิดฉากผู้สร้างวาทกรรมล้านนาผ่านบทเพลงลงในวันที่ 3 กันยายน 2544 เมื่ออายุได้ 50 ปี ณ จังหวัดลำพูน แม้เรื่องราวของเขาจะปิดฉากลงไปแล้ว แต่ศิลปินรุ่นหลังก็ยังคงร่วมเผยแพร่ผลงานเพลงอันเป็นอมตะของจรัลอยู่

สำหรับศิลปินแซมเมอร์ แม้ผลงานในช่วงนี้ของพวกเขาจะออกมาเพียงไม่กี่ชุด แต่เป้าหมายในการเผยแพร่ผลงานนั้นๆ ก็ชัดเจน ปี 2544 ศิลปินวงแซมเมอร์ออกผลงานเพลงชุดรักบ้านเกิด ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อรักษาความเป็นไทยเอาไว้ ทั้งนี้เป็นงานสืบทอดมาจากโครงการแผ่นดินนี้คือไทย

<p><u>“สำนึกรักบ้านเกิด สำนึกรักแผ่นดิน</u> บ้านเกิด เมืองนอน <u>แต่นานเนา บ้านเราด้อยการศึกษา</u> <u>สำเร้จกลับมา พัฒนาบ้านเกิด</u></p>	<p><u>ถิ่นที่ให้กำเนิด เราเกิด มาเป็นคนไทย</u> จะทุกข์จะร้อน ก็บ้านของเรา <u>ร่วมกันเพื่อพัฒนา เยาวชนได้มีวิชา</u> <u>สำนึกรักบ้านเกิด สำนึกรักแผ่นดิน”</u> (เพลงรักบ้านเกิด, 2544)</p>
--	---

ช่วงเวลาดังกล่าว ศิลปินเพื่อชีวิตระดับชาติจำนวนมากเข้าร่วมการชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ภาพศิลปินวงแซมเมอร์ชัดเจนเป็นอย่างมากในการสนับสนุนการชุมนุมของพันธมิตรฯ ในการนี้พวกเขาจึงแต่งเพลงเรารักพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการ

เฉลิมฉลอง เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ 60 ปี ในปี 2549 และเพลงนี้ก็กลายเป็นหนึ่งในเพลงอันดับต้นๆ ของเพลงที่มีเนื้อหาเกินใจของสมาชิกกลุ่มพันธมิตร

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	พ่อหลวงของเมืองไทย
บารมียิ่งใหญ่	น้ำพระทัยล้นธรณินทร์
ทรงครองราชย์โดยธรรม	แผ่นดินงามนามชวานทอง
สุดยอดนักคิด นักปกครอง	ประชาแซ่ซ้อง... ก้องไกล
ทรงสถิตทุกดวงใจ	เรารักพระเจ้าอยู่หัว
ขอผองไทย ร้อยใจถวายพระพร	ให้พระชนมายุยาวไกล
ศุภย์ร่วมใจ ผองไทยนิรันดร	ขอพระองค์ จงทรงพระเจริญ”

(เพลงเรารักพระเจ้าอยู่หัว, 2549)

วาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยของวงแฮมเมอร์ในช่วงนี้ จึงกลายเป็นการเรียกร้องระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ซึ่งตรงกับแนวความคิดของสมาชิกกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นจำนวนมาก และทำให้คนกลุ่มนี้หันมาสนับสนุนศิลปินวงแฮมเมอร์อย่างเป็นทางการ ดังเช่นคอนเสิร์ตครบรอบ 30 ปีของวงซึ่งจัดขึ้นที่อินดอร์สเตเดียมหัวหมาก

ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีผลงานระดับท้องถิ่นในช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ. 2544 - 2550) หากไม่นับจรัล มโนเพชร ซึ่งเสียชีวิต จะพบว่าสิ่งที่เด่นชัดของช่วงนี้ คือ การเข้าร่วมกับสถานการณ์ทางการเมือง โดยศิลปินวงแฮมเมอร์ได้กลับมามีชื่อเสียงโด่งดังอีกครั้ง หลังจากเข้าร่วมต่อสู้ชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยด้วยจุดประสงค์การปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากมีการกล่าวหาอย่างแพร่หลายว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น มีความคิดและการกระทำอันจาบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นวาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตของวงแฮมเมอร์ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งมีเนื้อหาในการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

ส่วนวงดนตรีสะเลเต พวกเขายังคงสร้างวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและความยุติธรรมต่อไป แม้จะเกิดกรณีการเลือกข้างตามแนวความคิดทางการเมืองของศิลปินดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่วงดนตรีวงสะเลเตกลับเลือกที่จะอยู่ฝ่ายประชาชน ซึ่ง

สามารถเป็นผู้ชุมนุมทั้งสองฝ่าย และเลือกที่จะอยู่กับแง่มุมดีๆ ที่ทำให้เหล่าเพื่อนพี่น้องของพวกเขาเกิดกระบวนการคิดและการเรียนรู้อันเกิดจากการชุมนุมมากกว่า

5.2 สรุปวาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในระดับท้องถิ่น (พ.ศ.2525 - 2550)

● ช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2525 – 2530)

วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในระดับท้องถิ่นในช่วงนี้ คือ วาทกรรมการเรียกร้องระบอบประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและมีความยุติธรรมในสังคมดังเช่นศิลปินเพื่อชีวิตในระดับชาติ แต่ได้เพิ่มมิติด้านความเท่าเทียมทางด้านเชื้อชาติ เนื่องจากประชาชนในภูมิภาคเหนือตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ ต่างถูกดูถูกว่าไม่มีความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ดังนั้นศิลปินเพลงเพื่อชีวิตในระดับท้องถิ่น จึงพยายามสร้างบทเพลงที่สามารถเปิดพื้นที่ให้คนทั่วประเทศรู้จักและยอมรับภูมิภาคของมากขึ้น โดยเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความงามทางธรรมชาติ ความเจริญทางด้านจิตใจ ฯลฯ พร้อมทั้งผสมผสานภาษาและทำนองเพลงท้องถิ่นเพื่อให้บทเพลงเหล่านั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งได้ผลเป็นอย่างดี

สำหรับการเข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจ พบว่าศิลปินเพลงเพื่อชีวิตในระดับท้องถิ่นเข้าสู่วงการตั้งแต่ก่อนช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ เนื่องจากไม่ได้เข้าร่วมกับ พคท.ในป่าดังเช่นศิลปินจำนวนมากในขณะนั้น ศิลปินจึงสามารถจับแนวทางของตลาดผู้ฟัง จนกระทั่งหาความพอดีระหว่างธุรกิจและความต้องการในการเผยแพร่วาทกรรม จึงทำให้ช่วงนี้กลายเป็นช่วงเฟื่องฟูของวงการเพลงเพื่อชีวิตในระดับท้องถิ่น

● ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ.2531 - 2539)

ในช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ.2531 - 2539) วาทกรรมการเรียกร้องความเท่าเทียมในด้านเชื้อชาติจากโครงสร้างทางสังคมจะลดน้อยลง ทั้งนี้ มีสาเหตุเนื่องมาจากการยอมรับความมีตัวตนของคนในภูมิภาคท้องถิ่นมากขึ้น

นอกจากนั้น ยังพบว่าเกิดวาทกรรมการเรียกร้องในมิติใหม่ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกับเพลงเพื่อชีวิตระดับชาติ นั่นคือ วาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยในมิติด้านการจัดสรรผลประโยชน์โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ โดยการชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรผลประโยชน์ในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลและข้าราชการที่เกี่ยวข้องมักจะดำเนินการเพื่อกอบโกยผลประโยชน์เหล่านั้นสู่ตนเอง ศิลปินเพลงเพื่อ

ชีวิตระดับท้องถิ่นก็ได้สร้างวาทกรรมเหล่านี้ด้วยเช่นกัน แต่จะเน้นเรื่องราวของทรัพยากรที่อยู่ในภูมิภาคของพวกเขาตนมากกว่า

- ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะเศรษฐกิจ (2540 - 2543)

ภาวะความตกต่ำทางเศรษฐกิจและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากปัญหาเทพีซีดีเถื่อน ศิลปินเพื่อชีวิตระดับท้องถิ่นจึงหันเหจากระบบธุรกิจ มาเป็นการจัดตั้งและดำเนินงานในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคของตนตามแนวคิดท้องถิ่นนิยม ดังนั้นบทเพลงที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จึงมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับช่วงก่อน พ.ศ. 2525 และช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2525 - 2530)

อย่างไรก็ตาม เกิดศิลปินระดับท้องถิ่นขึ้นอีกวงหนึ่ง คือ วงสะเลเต วาทกรรมของพวกเขาสร้างขึ้นเป็นไปในแนวทางวาทกรรมการเรียกร้องระบอบประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและมีความยุติธรรม โดยนำเสนอแนวคิดและการต่อสู้ของการเมืองภาคประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นล่างที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งเกิดจากปัญหาและวิถีชีวิตของคนยากจนที่ได้รับจากประสบการณ์จริงของพวกเขา และพบว่าบทเพลงเหล่านี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้แก่คนยากจนมากขึ้น หรือช่วยให้คนยากจนมีตัวตนและได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้นนั่นเอง

- ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (2544 - 2550)

จรัล มโนเพ็ชร ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตล้านนาเสียชีวิตในวันที่ 3 กันยายน 2544 นำมาซึ่งความเสียใจต่อวงการศิลปินเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามพบว่าแม้เขาจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ศิลปินรุ่นหลังจำนวนหนึ่งก็ยังนำเพลงของเขามาเผยแพร่อยู่เสมอ

สำหรับช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ. 2544 - 2550) ในขณะที่ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตระดับประเทศแบ่งออกเป็นฝักฝ่ายตามแนวความคิดของตนอย่างชัดเจน ซึ่งพบว่าศิลปินจำนวนมากเข้าร่วมกับการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ออกจากตำแหน่ง แต่วงแฮมเมอร์กลับเข้าร่วมกลุ่มพันธมิตรฯ ด้วยจุดประสงค์ที่แตกต่าง นั่นคือการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นวาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตของวงแฮมเมอร์ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งมีเนื้อหาในการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

ส่วนวงดนตรีสะเลเต การเลือกข้างทางการเมืองไม่ได้ส่งผลต่อบทเพลงของพวกเขาเท่าใดนัก พวกเขายังคงสร้างวาทกรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและคุณธรรมต่อไป